J. Frischmuth.
(J. G. Reinboth.)
De
non ſperanda Arcæ foederis restitut.
(Jerem. III. v. 14 sqq.)

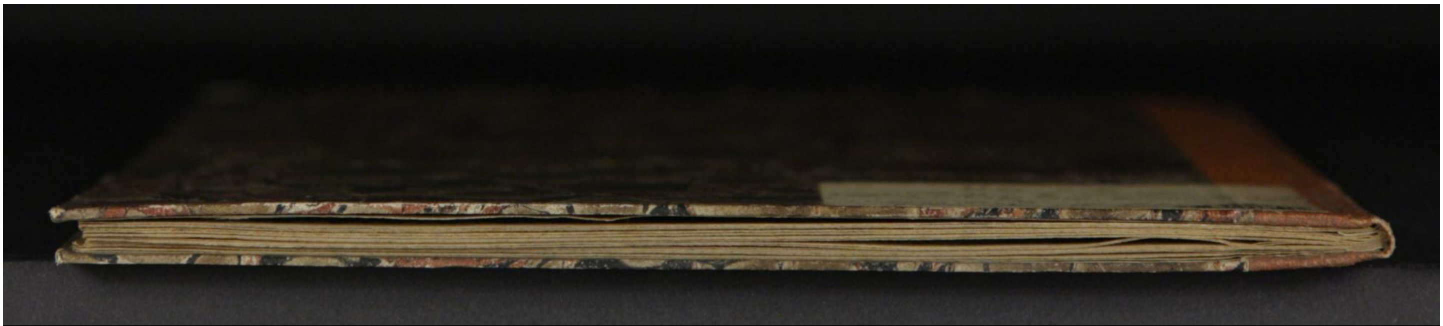
Jenæ, 1658.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

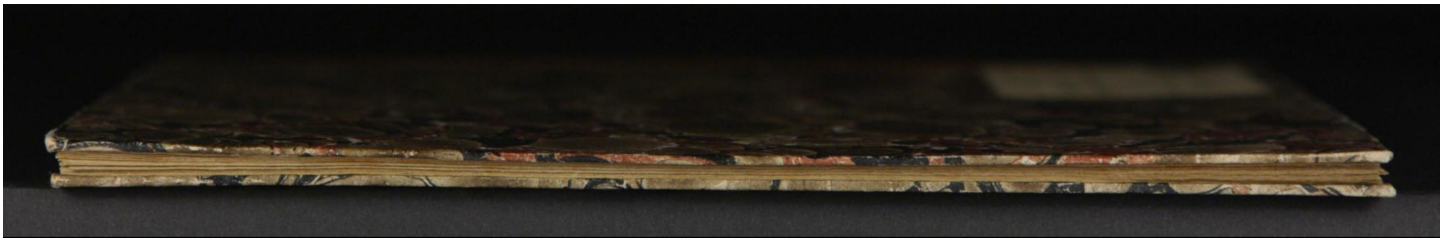
Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

1,-141.-4

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 1 4°
1 1 01 0 4 01082 5

+REX

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

1659

מופת חותך שלא יבוא ארון ברית אל מקומו:

Sive

DE NON SPERANDA ARCÆ FOEDERIS RESTITUTIONE

DISSERTATIO

Ex JEREM. III. v. 14. ſeqq.

Quam,

PRÆSIDE

DN. JOHANNE Friſchmuth/

Lingg. Sacr. Prof. Publ. & Facultatis Philoſophiæ h. t. Decano,

Publicè ventilandam exhibet

JOHANNES GEORGIUS REINBOTH, Holſatus.

Menſ. Aprili.

משה אמת ותורתו אמת נביאים והיהודים ראשונים
ברוב אמתיים אלא אחרונים בדאים ופירשם זיוף ושכלות
והעדר הבנת האמת כמו שאראך בע״ה:

JENÆ,

Typis SAMUELIS KREBSI,

Anno ACADEMIÆ IVBILÆO. (1658)

14

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

SERENISSIMO ET CELSISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO,

DN. FRIDERICO,

Hæredi Norvegiæ, Duci Schleſvici, Holſatiæ, Stormariæ ac Dithmarſiæ, Comiti Oldenburgi & Delmenhorſti, &c.

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO,

Primitias haſce Academicas

Humiliter ac demiſsè

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

offert

JOHANNES GEORGIUS REINBOTH,
Holſatus.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

בהנוא״ז:

DISSERTATIO DE LOCO JEREMIÆ III. v. 14. & ſeqq.

INter Judaicæ fidei Paradoxa, quibus diuturni hujus, quod luunt, exilii mala & calamitates lenire quodammodò & edulcare, ſeipſos verò miſerè decipere ſolent mortalium pertinaciſſimi, non ultimum obtinet locum, quod falſo perſuaſum habent; futurum, ut, cum Meſſias ipſorum apparuerit, cultu Leviticô de integro introductô, *Arca* quoque *fœderis* cum aliis vaſis ſacris in locum priſtinum reſtituatur. Ne hoc eis affingere, vel quod ex fæce Ebræorum nonnulli dixerint, doctoribus malè tribuere videamur, audiemus *R. Abarbenelem*, celebrem Judaiſmi ὑπερασπιστὴν, cujus commentarium in *Danielem*, Chriſtianis maximâ ex parte oppoſitum, in ſolatium ſuorum extorrium & Meſſiam anxiè præſtolantium contribulium prelo noviſſimè, anno nempè 1652. iterum ſubjecit *R. Menaſſeh Ben Iſrael*, Archi Synagogus Amſtelodamenſis. Ità verò ille ad *caput IX. v. 24. Danielis* fol. 64. col. 1. ubi de ungendo *Sancto ſanctorum* agit, commentatur: הכלים האלהיים שהיו בקדש בקדשים שהם ארון ברית והשם הלוחות כתובות באצבע אלהים וספר תורת משה שהיה נתון בזדו של ארון וצפחת שמן המשחה שהיה אצלו אותם הקדושות כלם נגנזו בחרבן בית ראשון דשוב העבותה ליושנה ובשוב השם את שיבת ציון ישובו כלם באופן שיהיה קדש הקדשים בבית השם בכל כליו וקדושתו: *Vaſa divina, quæ erant in Sancto ſanctorum, arca*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

nempe fœderis, tabulæ digito Dei exaratæ, & lex Moſis in latere arcæ poſita, ampulla unctionis, quæ itidem erat ſanctis illis rebus addita, omnia hæc, cùm templum primum deſtrueretur, abſcondebantur. Ubi verò cultus in priſtinum redierit ſtatum, & Dominus captivitatem Sionis (Pſal. 126. v. 1.) converterit, omnia hæc reſtituentur, ita ut Sanctum Sanctorum ſit in domo D E I *futurum cum omnibus vaſis & ſanctitate ſua.* Huic Judæorum ſententiæ ſi oppoſueris verba Jeremiæ cap. III. v. 16. ubi Propheta negat, Meſſiæ temporibus *arcæ fœderis* futurã mentionem, dici verbis non poteſt, quàm varia comminiſcantur, ne veritati herbam dare, vel ſpem ſuam abjicere cogantur. Et cum vel ex ſolius hujus oraculi depravatioue Judaicâ, tanquam ex ungue leonem, quod dicitur, cognoſcere, & Judæorum ad incitas quamvis redactorum pertinaciam conſpicere liceat: operæ me pretium facturum exiſtimavi, ſi vaticinium iſtud, in quo explicando, fatente ipſomet *R. Aramâ, Comment. in Pentateuchum fol. 101, col. 1.* נבוכו כל המפרשים *Omnes Interpretes* (Judæorum) *ſunt perplexi;* conſiderandum mihi ſummam, idque à Rabbinorum Σκληρεγκαρδίων detorſionibus pro virili vindicem. Quod ſi, *Benevole Lector,* per ætatem huic operi impar, voto tuo hoc primô ingenioli mei ſpecimine non usquequaq; ſatisfecero, meminiſſe T E volo, Virum Clariſſimum & Scripturæ Interpretem feliciſſimum, *Sixtinum Amamam, lib. 1. cap. 14. Antibarb. Biblici* conqueſtum eſſe, *multa in libris Propheticis ſibi ſubſidia adhuc deeſſe.* Undè tantò minùs vitio mihi vertendum erit, ſi illis, quæ ad difficiliorum locorum explicationem requiruntur, non abundè inſtructus accedam, aliis & ætate & eruditione me majoribus hic non ſpicilegium aliquod, ſed ſegetem uberem demetendam relicturus.

CAPUT I.

Argumento, quod ex capite III. Jeremiæ v. 15. 16. Chriſtiani formant, adducto, Ebræorum celebriorum *R. D. Kimchii, R. Salomonis, R. Abarbenelis,* & *R. Aramæ*, explicationes diverſæ ordine recenſentur, & , quàm irritô conatu in ſua caſtra Prophetam reluctantem trahere conentur Cadmæi fratres, ad oculum demonſtratur.

§. 1. Ver-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

§. 1.

VErba, quibus non minus ac alii Prophetæ, ὑπὸ πνεύ-
ματος ἁγίου φερόμενος *Jeremias* de tempore *Meſſiæ*
& *arcâ fœderis* eſt vaticinatus, ſic habent: שׁוּבוּ בָנִים
שׁוֹבָבִים נְאֻם יְהוָה כִּי אָנֹכִי בָּעַלְתִּי בָכֶם וְלָקַחְתִּי
אֶתְכֶם אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה וְהֵבֵאתִי אֶתְכֶם
צִיּוֹן׃ וְנָתַתִּי לָכֶם רֹעִים כְּלִבִּי וְרָעוּ אֶתְכֶם דֵּעָה וְהַשְׂכֵּיל׃
וְהָיָה כִּי תִרְבּוּ וּפְרִיתֶם בָּאָרֶץ בַּיָּמִים הָהֵמָּה נְאֻם יְהוָה לֹא
יֹאמְרוּ עוֹד אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְלֹא יַעֲלֶה עַל לֵב וְלֹא יִזְכְּרוּ
בוֹ וְלֹא יִפְקֹדוּ וְלֹא יֵעָשֶׂה עוֹד׃ בָּעֵת הַהִיא יִקְרְאוּ לִירוּשָׁלַםִ
כִּסֵּא יְהוָה וְנִקְווּ אֵלֶיהָ כָל־הַגּוֹיִם לְשֵׁם יְהוָה לִירוּשָׁלָםִ
וְלֹא־יֵלְכוּ עוֹד אַחֲרֵי שְׁרִרוּת לִבָּם הָרָע׃ בַּיָּמִים הָהֵמָּה
יֵלְכוּ בֵית־יְהוּדָה עַל בֵּית יִשְׂרָאֵל וְיָבֹאוּ יַחְדָּו
מֵאֶרֶץ צָפוֹן עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת־אֲבוֹתֵיכֶם׃
Quæ verba hunc in modum transferri ſolent. *Convertimini filii rebelles, dixit Dominus, quia ego patronus fui vobis. Et aſſumam vos, unum de civitate, & duos de familiâ, & introducam vos Sion. Et dabo vobis paſtores ex ſententiâ animi mei, qui paſcent vos ſapientiâ & intelligentiâ. Eritq́, cùm augeſcetis & fœtificabitis in hac terrâ, temporibus illis dictum Domini, ut non dicant amplius arca fœderis, neque veniet in animum, neq́, recordabuntur ejus, neque recenſebunt, neque fiet amplius. Tempore illo vocabunt Jeruſalem ſolium Domini: & rectà confluent eò omnes gentes ad nomen Domini Jeruſchalaima, neque ſequentur ampliùs ſententiam animi ſui mali. In diebus illis ibit domus Juda ad domum Iſraël, & venient ſimul de terra aquilonis ad terram, quam ſortiri feci patres veſtros.* Vaticinium hoc à Chriſtianis adverſus Judæos urgeri *R. Abarbenelem* minimè latuit. Comment. enim ad d. l. ait: מזו ילחמו עלינו הנוצרים לומר שלא ישוב עוד ארון ברית השם למקומו׃ *Exinde contrà nos argumentum Chriſtiani depromunt, dicentes, arcam fœderis non ampliùs redituram in ſuum locum.* Sanè huic probando ſatis verba allata ſunt idonea.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

Quin, cum arcam, quæ quondam in bello à Philiſtæis capta, divinâ urgente Nemeſi paucorum menſium ſpatio ab ipſis hoſtibus quamlibet invitis reſtituenda erat, tot jam ſeculis deſiderent, neque ullô Scripturæ dicto eam reducendam eſſe, probare queant: eis ſufficere hoc poterat ad ſpei, quam habent, vanitatem oſtendendam. Verùm cùm prætereà claram literam conſpicantur de antiquanda penitùs, & ex hominum memoriâ quaſi delendâ arcâ fœderis tempore Meſſiæ; evidentiâ tamen ipſius nihil moti, textui obluctari & manifeſtam vim inferre malunt, quàm DEO gloriam & veritati manus dare, quid indè aliud colligere eſt, quàm eos in talem caliginem mentis incidiſſe, ut cœcutiant in mero meridie, & in eis impleatur, quod divinus vates Eſaias eſt vaticinatus c. 6. v. 9. 10. Dabimus operam, ut in quas anguſtias Judæi hic conjiciantur, nemo non deprehendat. Argumentum Chriſtianorum eſt tale: Si tempore Meſſiæ nulla eſt futura mentio arcæ, de eaque ne cogitaturi quidem ſunt mortales, tanquam de re adhuc neceſſariâ, eam non ſunt viſitaturi, quin ſi ne conficienda quidem illa erit ampliùs; ſequitur omnem illam ſpem, quâ hodieque de arcâ reducendâ ſe lactant Judæi, fruſtraneam eſſe ac nullam. Sed verum eſt prius E. & poſterius. Veritatem antecedentis infrà cap. 2. ex viſceribus textus ſtabiliemus, ubi oſtenderimus, quàm adverſis frontibus Judæi in pervertendô ſenſu vaticinii concurrant.

II. Primum verò locum meritò aſſignamus *R. Davidi Kimchio*, Scripturæ aliàs Interpreti haut è multis, & *qui*, (verba ſunt *Pauli Fagii* in clauſula comment. *R. D. Kimchii* in Pſal. 10. priores à ſe verſorum) *quod literam & vocũ idiomata attinet, plus lucis ac utilitatis affert, quàm multorum aliorum Scriptorum, etiam Chriſtianorum lectio, abſit invidia dicto*, niſi ubi odio religionis Chriſtianæ veritati indicit bellum. Quod à *Fagio* omiſſum addendum omninò fuiſſe, vel ſola explicatio, quæ ſequitur, evincit.

Illa

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

Illa vero hæc eſt: אף על פי שתירבו ופריתם בארץ לא יקנאו בכם הגוים שיבואו להלחם בכם והצטרכו לצאת למלחמה וארון האלהים עמכם כמו שהיה מנהגם שהיו מוציאים הארון במלחמה ובימים ההם לא יצטרכו לזה כי לא יהיה להם מלחמה עוד: *Etiamſi futurum eſt, ut creſcatis, & multiplicemini in terrâ, gentes tamen vobis non invidebunt, nec bellum vobis inferent, neque neceſſe vobis erit cum arcâ fœderis in bellum egredi, quemadmodum olim fieri ſolebat, ubi arcam educebant in bellum. Sed illo tempore hâc minimè opus habebunt, cum eis bellum ſit futurum nullum.* Arbitratur igitur *R. David Kimchi* arcæ fœderis *abrogationem* à Prophetâ non intimari *ſimpliciter*, ſed *ſecundum quid;* ſivè non tàm negari ejus *exiſtentiam*, quàm *uſum priſtinum*, quô nempe arcam in hoſtiũ terrorem, & ut ſuis animum adderent, in aciem ſecum attulerunt. Cœterum etſi *R. Menaſſeh BenIſraël, Conciliat. quæſt. 7. in Levit. p. 195.* hanc explicationem itidem recipiat, eâq; *divino Jonathani* (Chaldæum intelligit Interpretem) uſurpatâ multum glorietur, nihil tamen ſolidi ei ineſt: ubi enim in textu veſtigium apparet de bello? ubi de invidiâ, quæ in gentibus non ſit futura? Quomodo Propheta hic prædixerit, arcam non ampliùs eductum iri in bellum, cùm DEI juſſu, poſtquàm ſemel in terram Canaan ingreſſi ſunt, nunquam eam eduxerint? Quod 1. Sam. 4. v. 4. Iſraëlitæ in anguſtiis conſtituti arcam accerſiverunt, id DEI injuſſu factum eſt, qui longè alium arcæ uſum Ebræis oſtenderat. Exod. 25. Et quantùm ex hiſtoriâ Regum pateſcit, ex quo Salomo arcæ in Sancto Sanctorum certum domicilium aſſignavit, in talem uſum nemo eam indè produxit. Sanè *R. Abarbenel* ingenuè fatetur, in interpretamento *Kimchiano* eſſe οὐδὲν ὑγιές. Hinc non ſolùm Comment. ad l. cit. id. apertè rejicit, ſed etiam libellô משמיע ישועה, ubi ex inſtitutô contra Chriſtianos diſputat, quid de eo ſentiendum ſit, p. 34. col. 3. his verbis docet: הנך רואה שכל אלה היו דברים היצונים

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

היצונים כי בכתוב לא יזכר המלחמה ולכן לא נתיישב לי פירוש הזה עם היות שנטה אליו יונתן: *Ecce ipſe animadvertis, quòd omnia hæc (Kimchii) verba â Prophetæ ſcopo maximè æbludant. In textu enim nulla ſit belli mentio. Et ideò hæc expoſitio mihi non probatur, etiamſi Jonathan quoque eò inclinet.*

III. Numquid verò R. *Abarbenel*, meliore ſubſtitutâ interpretatione, rem acu tetigit? Nequaquam. Omnes quidem ingenii nervos intendit, ut ſe plus Kimchiô vidiſſe demonſtret; ſed cum præjudicio & affectu occupatus accedat, quæ duo rectam interpretandi rationem maximoperè impediunt, quid tandem boni ab eo exſpectare poſſimus? Quæſtione tertiâ, quam capitis 3. Jerem. explicationi præmittit, verbis Prophetæ allatis, non dubitat ita ſcribere: הנה זה ויעוד רע ונתושת התורה ואיך זכרו הכתוב לטובם: *Ecce hæc promiſſio mala eſt, & legem convellit. Ecquomodo igitur in bonum Scriptura ejus faciat mentionem?* Fatetur nempe Judæus, ſi textum, prout noſter intellectus ſuper illius verba fertur, interpretemur, eum aliquid mali Judæis, neque fidei illorum ſatis conſentaneum videri prædicere. Et cum hoc modô legem Moſaicam convelli falſo ſibi perſuadeat, obtortô quaſi collô aliorſum Prophetam trahit, atque ipſum velle, litera Scripturæ teſtatur. Ut verò & in ſuam ſententiam Lectorem adducat, neq; animum ipſius experiatur alienum, multa antè de uſu arcæ in V. T. præfatur, quàm textus explicationi ſe accingat. Sic enim infit:

ענין הכתוב אצלי הוא שבזמן בית המקדש הראשון
בהיות ישראל נמשכים אחרי שרירות לבם היתה כל
קדושתם בבית המקדש ובארון האלקים אשר שם יזוה
אם בשמירת ישראל שבהיותם זכאים היה הארון
שומר ומגין בעדם ובהיותם חוטאים היה הארון אשר
בתוכם סבת חרבנה ואיבודם כי היה הארון ממשיך
ההשגחה האלהית בעניני האומה עד שמפני זה
נקרא ארון ברית ה׳ למה שהיה בו ספר התורה שהם
דברי

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

דברי ברית הברכה והקללה וכמו שאמר מרע״ה לקוח
את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון ברית ה׳
אלקיכם והיה שם בך לעד כי אני ידעתי את מריך
וגומר וגם היתה קדושת הארון לאזהרת הפרטים שברעתם
ששם ארון ברית ה׳ יפחדו מלפניו וייראו מלחטוא ויבאו
להתפלל נגדו על סליחתם להיותו מעון השכינה וגם
היה שם הארון לאלה ולשבועה וכמ״ש שלמה בתפלתו
אשר יחטא איש לרעהו ונשא בו אלה להאלתו ובא
אלה לפני מזבחך בבית הזה ואתה תשמע השמים ועשית
ושפטת את עבדך וגומר וגם היה הארון אצלם להתפלל
נגדו בעצור השמים ולא יהיה מטת או בבוא דבר או
מגפה או מלחמה על הארץ ופקדם האלקים בהתפללם
שמה וכמו שנזכר בתפלת שלמה: *Mea de hujus dicti ſenſu ſententia hæc eſt. Tempore primi ſanctuarii omnis Iſraelitarum cordis ſui ſententiam ſequentium ſanctitas conſiſtebat in domo ſanctuarii & arcâ, quæ inibi erat. Atque cùm Iſraelitæ piè vivebant, arca eos cuſtodiebat & protegebat. Ubi verò peccabant, erat eis excidio & perditioni. Arcam enim peculiaris DEI in populum providentia comitabatur. Inde enim vocabatur arca fœderis Domini, quia continebat librum legis h. e. verba fœderis benedictionis & maledictionis, quemadmodum dixit Dominus noſter b. m. (Deut. 31. v. 26.) Sumite librum legis iſtius, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini veſtri, & ſit tibi contra te in teſtem, quia ego novi rebellionem tuam. Prætereà arcæ fœderis ſanctitate in ſpecie illi admonebantur, ut præſentem eam metuerent, atque adeò à peccatis ſibi caverent. Cùm etiam Dei habitaculum eſſet, coram ea orârunt ad impetrandam peccatorum remiſſionem. Quid, quod etiam arca ibi erat propter execrationem & jusjurandum, quemadmodum Salomo ait* (1. Reg. 8: v. 31.) *cum peccaverit vir in proximū ſuū, & exegerit ab eo juramentum ad adjurandum eum, & venerit juramentum ad facies altaris tui in domo hac, & exaudies in cœlis, & facies, & judicabis ſervos tuos &c. Similiter arca erat apud*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

eos, ut coram ea precarentur, ſi cœlum eſſe clauſum. Sic enim ait (v. 35.) *cum clauſum fuerit cœlum &c. Item ſi venerit peſtis, plaga, vel bellum* (v. 37.) *precibus illorum locum reliquit. Uti ex Salomonis oratione eſt videre.* Hoc fundamentum ſecuturæ explicationi præmittendum duxit *R. Abarbenel.* Verum uti illud ſolidum non eſt, ſed arenoſum & infirmum, ita ſponte ſuâ concidit, ſecumque rapit, quicquid eſt ſuperſtructum. Ut jam nihil dicam de eo, quod omnem Iſraëlis ſanctitatem in domo ſanctuarii conſtitiſſe ait recutitus, fallitur & fallit, dum tradit, arcam in ſanctuario extitiſſe propter jusjurandum, & coram eâ illud dici ſolitum fuiſſe. Longè aliter ſe rem habere fatebitur, quicunqve â præjudicio immunis verba Salomonis perpenderit. Petit videlicet inter alia Rex poſt hominum memoriam ſapientiſſimus, ut ſi quis in proximum ſuum aliquid iniquius admiſiſſe arguatur, eamque ob cauſam in templum tum recens exſtructum venerit, ſive quod בעל הדין *Pars litigans* eum compulerit, ut jusjurandum dicat, uti *Kimchi* explicat, ſive quod חייבו הדין להשביעו *Judex ei juramentum detulerit*, ut *Abarbenel* ſentit, DEUS controverſiam ita dirimere velit, ut qui inſons eſt, ſuſpicionem effugiat; qui autem veri criminis reus fuerit, ſuo peccato pœnas debitas luat, & infortunium illud, quod ſuo ſibi capiti juramento imprecatus eſt, ſubeat. *R. Abarbenel* Com. ad 1. Reg. 8. non multum abit, & extra æſtum diſputatinois cum Chriſtianis conſtitutus ſenſum verborum Salomonls eruit longè diverſum ab illo, quem comment. ad Jeremiæ vaticinium ſcenæ ſerviturus exſculpepere conatur. Sic enim ejus verba habent: בקש שלמה שיסלח השם ית׳ אל אשר התפלל אליו בבית ההוא הוציא מן הכלל אם יחטא איש לרעהו והתחייב אליו בשבועה ויבוא לשבע לפני המזבח כי אם ישבע לשקר לא יסלח השם ית׳ בעד חטאתו כי אחרי הוא מעל בקדושת הבית אינו ראוי שתבוא יכפר עליו וזהו ואתה תשמע

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

תשמע השמים ושפטת את עבדך להרשיע רשע: *Petiit Salomo, ut* DEUS *ei condonare velit, qui in domo iſthac precatus fuerit, exceptô illo, qui in proximum peccaverit. Rogat enim* DEUM, *ne illum, qui, ubi juramentum fueri tdelatum, falsò juraverit, impunè ferre ſinat, quia in domus ſanctitatem eſt prævaricatus indignus ſit, cui in templo fiat remiſſio. Atque hoc innuunt verba ejus* (v. 31.) *tu exaudies in cœlis, & judicabis ſervos tuos, ut condemnes impium.* Nullam hic fecit mentionem jurisjurandi coram arca dicendi, quod ad altare templi exterius fieri ſolebat, haud dubiè בעזרת ישראל *In Populi atrio*, in quo Regem Salomonem ſtetiſſe nonnulli volunt, quanquam *R. Abarbenel* ad v. 22. ſcribat: בא בחצר הכהנים לפני מזבח הנחושת שיותר המקודש מעזרת ישראל: *veniſſe Regem in atrium ſacerdotum, in quo altare æreum, quod ſanctius erat atriò Populi.* Quicquid hujus ſit, pateſcit indè, Abarbenelem finxiſſe ſaltem hoc, coram arcâ fœderis Ebræos juraſſe, ejusque ſanctitate à perjurio abſterreri jurantes fuiſſe ſolitos: cùm de arcâ fœderis, quæ in adyto intimo repoſita nullum mortalem niſi Pontificem, eumque nonniſi anniverſariô expiationis feſtô admiſit, altum in toto textu ſit ſilentium.

IV. Poſtquam igitur initio ſtatim tâm turpiter ſe dedit *R. Abarbenel*, facili negotio conjecturam capere poterimus, cujusmodi ipſa ſit futura explicatio. Hîc verò iterum recutiti verba exhibebimus, ne non ſatis eum videamur aſſecuti, eorumq; poſteà verſionem *ὁμόφωνον* ſubjungemus. Ita verò ille: והנה זכר הנביא שבזמן הגאולה העתידה תהיה הקדושה בקרב ישראל ככ שלא די שבזמן קבוצם בהיותם אחד מעיר ושנים ממשפחת יהיו צדיקים וטובים וישרים בלבותם אבל גם אחרי שירבו ויפרו בארץ שברב עם תתמעט הקדושה ויראת אלהים הנה עכ״ז לא תזוז מהם הקדושה עד שבימים ההם לא יאמרו האנשים ארון ברית ה׳ כמזכירים הברית שכרת ה׳ עמהם ושהוא בארון כדי שיפחדו מלפניו כי הם בקדושתם לא

יצטרכו אל ברית ולא ידברו בו וגם האנשים היחידים
לא יעלה על לבם שהקדושה בלבד תמצא במקום הארון
כי בכל מקום שהם יהיו מקודשים וכן לא ילכו להשבע
שבועה ואלה במקום הראשון במקדש כנגד הארון כי
הנה בכל מקום יהיה מוקטר מוגש לשם ה׳ לא במקום
הארון בלבד ועל זה אמר ולא יזכרו כי הזכירה היא
לענין השבועה וכן לא יעשו תפלת צרכיהם כנגד הארון
ולא יהיו נפקדים שם במטר ובבריאות ונצחון האויבים
כי בכל מקום יהיו עיני ה׳ עליהם לטובה ועל זה אמר
ולא יפקדו מלשון פקד ה׳ את עמו לתת להם לחם ולפי
שאמר שבזמן ההוא לא יצטרכו לזכרון ארון ברית ה׳ ר״ל
הברית אשר כרת עם ישראל להיות פחדו נגד עיניהם
אמר עתה ולא יעשה עוד שחוזר לברית ה׳ אשר זכר
יאמר שבימים ההם לא יזכרו הברית אשר כרת עמהם
מימי קדם בברכה ובקללה וגם לא יעשה ברית אחר
בניהם לפי שכל ירושלים יהיה במדרגת הארון בקדושה
וכבוד עד שבעת ההיא יקראו לירושלם כסא ה׳ ולא
בלבד ישראל אבל גם משאר האומות יקוו אליה כל
הגוים לא להלחם עליה ולא גם כן להתעדן במעדינותה
אלה לפי שיהיה ירושלם לשם ה׳ בקדושתם ולא ילכו
עוד רוצה לומר בני אדם כלם אחר שרירות לבם
הרע ומפני זה לא יאמרו ארון ברית ה׳ כי הנה
יתבטל מהם היצר הרע גם שתהיה הקדושה כל כך
בארץ שכמו שהיה בימים הראשונים הארון במדרגת
הקדושה לכל כן תהיה ירושלם כסא ה׳ שהוא רמז
לגלגל העליון המקיף בכל שיגיעהו הקדוש ארון הוא
בלי אמצעי מי כן השגיח בירושלים ולזה תקרא כסא ה׳
כמו שאמר השמים כסאי: *Ecce Propheta docet, tempore futuræ liberationis tantam ſanctitatem in Iſraëlitis fore, ut non tantùm integri & pii ſint futuri, cum* (Jer. III. v. 14.) *unus ex urbe, & duo ex familiâ congregabuntur, ſed poſtquàm etiam multiplicati fuerint & creverint in terra. Cum enim aliàs creſcente populo timor* DEI

& ſancti

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

& ſanctitas minuatur, ab illis tamen ea minimè recedet, usq; adeò ut illo tempore homines non ſint dicturi: arca fœderis Domini, tanquàm memores fœderis, quod cum eis percuſſit, & in arcâ eſt repoſitum eo fine, ut ſibi ab eo metuant. Illi enim in ſanctitate ſuâ non habebunt, opus fœdere, neq; de illo loquentur. Quin nec homines ſibi perſuadebunt in loco arcæ duntaxat reperiri ſanctitatem, ſed ubicunque illi exſtiterint, ſancti erunt. Atq; ſic non ibunt jurisjurandi & execrationis cauſa, in locum ſanctuarii primum, ubi coram arca dici ſolebat, quia in omni loco (Mal. 1. 11.) *ſacrificabitur & offeretur nomini* DEI *oblatio munda &c. non in loco arcæ tantùm. Hinc ait, & non recordabuntur, quia recordatio hic ſignificat juramentum. Et ſic coram arcâ non petent neceſſaria, neque pluviam, neque ſanitatem, neque victoriam, de hoſtibus: ubique enim oculi Domini erunt ſuper illos in bonum. Hinc ait, & non viſitabunt, quod affine eſt ſignificationi verbi, dum dicitur* (Ruth. 1. v. 6) *Et viſitavit Dominus Populum ſuum dando eis panem. Quandoquidem dixit, id temporis eos non opus habituros meminiſſe arcæ fœderis Domini, h. e. fœderis cum Iſraële initi, ut ipſum timeant, ideò ſubjungit: & non amplius fiet, nempe fœdus Domini, cujus meminerat. Ut ſenſus ſit: Eo tempore eos non recordaturos fœderis, quod olim Dominus iniit, benedictionem & maledictionem complectens. Neque aliud fœdus percutient invicem, quia tota Hieroſolyma tunc arcam ratione ſanctitatis & gloriæ æquabit, ita ut eo tempore Hieroſolymam ſint vocaturi thronum Domini. Quin non tantùm Iſraël, ſed reliquæ etiam gentes ad eam confluent, non ut contra Iſraëlem vel pugnent, vel voluptatibus etiam ejus fruantur, ſed quia Hieroſolyma in ſanctitate ſuâ nomen Domini habet. Neque ibunt amplius, q. d. omnes homines poſt mali ſui cordis dictamen. Atq; ideò non dicent: arca fœderis Domini. Ecce enim ceſſabit ab eis figmentum malum, & tanta erit ſanctitas in terrâ, ut quemadmodum olim omnium rerum ſanctiſſima arca fuit, ita id temporis Hieroſolyma ſit futura thronus Domini, quò innuitur; uti ſphœra ſuprema, quæ omnia*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

ambit, immediatè à DEO movetur, ſic etiam Hieroſolyma curam Deum habiturum, & propterea ea vocabitur thronus Domini, quemadmodum ait (Eſaiæ LXVI. v. 1. *Cœlum ſolium meum &c.*

V. Tam operoſus eſt *R. Abarbenel* in explicando vel detorquendo veriùs hoc vaticinio, ut obtineat שאין הכוונה שבזמן הגאולה לא ישוב ארון ברית השם אל מקומו: *Quod Prophetæ intentio haud ſit, docere, arcam fœderis tempore redemtionis in locum ſuum non eſſe reſtituendam.* Sed laterem lavat Judæus, veritati cornua tantâ pertinaciâ obvertens. Quod de *Kimchii* interpretamento ſuprà affirmavit *Abarbenel*, à ſcopo Jeremiæ id eſſe alienum, id conſimiliter de explicatione *Abarbenelis* aſſerimus, utpote ex qua pateſcit, ipſius æquê ac *Kimchii* oculis velamentum eſſe oppanſum, ut non poſſit verum ſenſum perſpicere, quem in harum literarum luce videmus Chriſtiani. Ut alia, quæ cenſuram merentur, & quorum falſitas infrà cap. 2. detegetur uberiùs, hîc mittamus; quod contendit, verba ולא יזכרו *& non recordabuntur*, intelligenda eſſe de ſacramento, & ſic negari in textu, coràm arcâ jusjurandum ampliùs dictum iri; eſt commentum Judæi, cui uti fidem facere nequit, ità meritò ſuprà id exploſimus. Plus iis indicari, liquidò pateſcit cùm ex uſitatâ verbi ſignificatione, quæ abſolutà & ſimplex, omnimodam oblivionem arcæ innuit, tum ex ſeqq. ולא יפקדו *& non viſitabunt*, quibus negat Jeremias, eam uti anteà uſui futuram. Unde pateſcit, ad verbi hujus ſignificationem illuſtrandam *ἀπροσδιονύσως* afferri locum Ruth. 1. v. 6. Ibi enim gratioſa DEI viſitatio deſcribitur, quâ commeatum DEUS populo fame diu afflicto dediſſe refertur: hîc verò homines non ampliùs viſitaturi arcam dicuntur. *R. David Kimchi* in libr. Radicum poſtquam exempla adduxiſſet, in quibus τὸ פקד occurrit, hæc verba ſubjungit: כלם והדומי להם ענין זכירה והשגחה על דבר: *Hæc omnia & ſimilia ſignificant recordationem & providen-*

videntiam alicujus rei. Sanè ubi DEO tribuitur, pro textus circumſtantia ſignificat vel *benefacere* vel *punire.* Sed tale quid hic neutiquam ſignificari, ex textus conſtat συναφεία, ubi non Deo tribuitur, ſed iisdem, qui arcæ non ſunt recordaturi, eandemque non amplius viſitaturi dicuntur. Et quilibet ebraicè doctus animadvertit, invitô textu futurum *Kal* ויפקדו explicari ab *Abarbenele* per præteritum *Niphal* ונפקדים. Unde *R. Salomo Aben Melech* in Michlal Jophi & *R. Salomo Jarchi* ad h. l. ajunt, *idem eſſe ac* ולא יזכרו *non recordabuntur.* Porrò quemadmodum id enixè dedit operam *R. Abarbenel*, ne in Judæorum cauſæ pernitiem duo iſthæc verba arcam reſpicere videantur, ita ſimiliter ſequentia pervertit verba ולא יעשה עוד *& non ampliùs fiet*, ubi ſubdolè ſubaudiendum contendit *fœdus*, cujus tamen itidem in textu nulla facta eſt mentio. De arcâ loqui ibi Prophetam, agnovit *Kimchi*, nec diffiteri poteſt *R. Salomo*, dum è longinquo aliquid ſubintelligendum acceſſit, ſic ſcribens: ולא יעשה מה שנעשה בו כבר בשילה שהביאוה במלחמה עם פלשתים בימי אלי: *Et non fiet amplius, quod olim in Silo arcæ accidit, dum eam in bellum eduxerunt, quod gerebant cum Philiſtæis tempore Eli.* Quam explicationem tamen, veluti רחוק מאד & textui haud conformem, Abarbenel ſuprà rejicit.

VI. Quemadmodum verò is, qui veritati ſtudiò refragatur, varias elabendi rimas quærit, nuſpiam tamen ubi pedem figat, invenit; ità *Abarbenel* dubitabundus & priori explicationi diffiſus, aliam mox ſubjungit, quæ ſic habet: ואפשר לפרש אל יאמרו עוד ארון ברית ה׳ שחוזר אל הרועים אשר זכר שירעו אותם דעה והשכל ולא יצטרכו לאיכם את הבעלי דינים לומר להם גורו לכם מהארון אשר שם ברית ה׳ הברכה והקללה ואמר ולא יעלה על לב הבעלי דינין עצמם ושלא יאמרו נירא נא את ארון ברית אלקים ולא נחטא ואמר ולא יזכרו בו על השבועה והאלה כמו

כמו שפירשתי ואמר ולא יפקדו שלא תהיה פקידת
לירושלם מפני ארון הברית אשר שם כמו שהיו עושים
בזמן הרגל ולא יעשה עוד שם ביניהם רוצה לומ׳ פועל
מגונה לפי שבימין ההם תרבה כ״כ הקדושה ויראת החטא
שלא בלבד בבית המקדש יבאו העמים לעלות ולראות
כי הנה כל ירושלים יהיה מקום קדושה ויקראו לו כסא
ה׳ ולכן יתקבצו אליה כל הגוים בשומעם קדושתם ובני
ישראל אשר זכר לא ילכו עוד אחרי שרירות לבם הרע
ולכן לא יצטרכו לבקש מחילת חטאי׳ לפני הארון
לא ללכת להשבע שמורה על כל דבר פשע כמו שזכר
זהו פירוש הפסוקים האלה אצלי: *Poteſt etiam fieri, ut verbis* non dicent ampliùs arca fœderis Domini *iterùm ad Paſtores reſpiciat, qui eos paſcent ſcientiâ & doctrina, & non neceſſe habebunt eos litigantes terrere dicendo: metuite vobis ab arcâ, in quâ eſt fœdus Domini, benedictio & maledictio! Hinc dicit, non cogitabunt litigantes de eâ, nec dicent, timeamus arcam fœderis Domini, ne peccemus. Verba verò,* & non recordabuntur, *de juramento ſunt intelligenda, veluti explicavi. Quum verò ait:* & non viſitabunt, *ſenſus eſt: & non ibunt Hieroſolymam propter arcam fœderis, quæ ibi erat, veluti diebus feſtorum ſolebant.* Et non amplius fiet *inter eos, q.d. opus turpe, quia id temporis ſanctitas adeò creſcet & timor peccati, ut populi non tantùm in domum ſanctuarii ſint aſcenſuri ad videndum, ſed tota Hieroſolyma ſit locus ſanctitatis, quam vocabunt ſolium Domini. Atqui idcircò omnes gentes confluent, ubi audierint Iſraelitarum ſanctitatem, quorum meminit, & non obſequentur cordi ſuo malo, & ideò non opus habebunt coram arca petere peccatorum remiſſionem, vel propter quodlibet facinus ibi jurare, ut ſuprà mentionem fecit. Hæc mihi verſuum illorum videtur explicatio.* Benè Judæus ait, *ſibi* videri hunc ſenſum eſſe, quò ipsô ſatis indicat, ſemet etiamnum fluctuare, & hoc interpretamentum conjecturam eſſe novam. Sanè abſque *Abarbenele* fuiſſet, nemini mortalium de hac explicatione conſtitiſſet,

ita

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

ita tota eſt conficta, & ad glaucoma oculis legentium objiciendum ab eodem allata, qui, ne aliquid religioni Judaicæ adverſum inibi contineri primò ſtatim intuitu animadverteretur, tàm perfrictæ frontis eſt, ut more majorum ſuorum ea neget ſcripta hic eſſe, quæ Solis radiis ſunt exarata: id quod *Tryphoni Judæo* dudum exprobravit antiquiſſimus Pater *Juſtinus Martyr* his verbis: ἃ διαῤῥήδην ἐν ταῖς γραφαῖς φαίνονται ἐλέγχοντα αὐτῶν τὴν ἀνόητον καὶ φίλαυτον γνώμην, ταῦτα τολμῶσι λέγειν μὴ οὕτω γεγράφθαι. *Quæ apertè in ſacris literis videntur inſipientem eorum, & quâ ſibi admodùm placent, ſententiam carpere, ea non ita ſcripta eſſe dicere audent.* Sed textum, quem violenter torquet, Judæorum perſuaſioni revera repugnare, capite ſecundo clariſſimè oſtendemus, in quod reſponſionem ad hoc poſterius deliramentum *Abarbenelis* jam rejicimus.

VII. Vidimus hactenus in expoſitione vaticinii ſudantem *Abarbenelem*, cui jam ſuccedat *R. Iſaacus Arama*, qui *Comment.* in *Pentateuchum* itidem verborum Jeremiæ reliquit explicationem, ex quâ de Judæorum ingenio & occœcato intellectu poſſis judicare. Legitur illo librô laudatô, *fol. 101. col. 1.* & & ſic habet: ירצה כי בקבץ אותם הקבוץ השלם שתזכיר ובהיותם רועים שם דעה והשכל יקנו מהשלמות שיעור רב ועצום עד שלא יעשו עוד בכל אשר היו עושים עד הנה כי בכל ימי הצלחתם היו פונים אחרי שרידות לבם והמה רצים איש לביתו לכרמו ולשדהו וליתר עסקיו ומשליכים אחרי גוום מצוות ה׳ חוקותיו ותורותיו והטובים שבהם בנוח עליהם הרוח אומרים ברית ה׳ והיה עולה על לבם שמץ דכר טוב ומזכירין אותו מזמן לזמן או יפקידוהו מפקידה לפקידה ולא יעשה עוד דבר ממה שאמר או שעלה על לבם או ממה שזכרו ופקדו לעשות כי כל חסדם כענן בקר וכטל משכים הולך אמנם בימים ההם ובעת ההיא

ההיא תהיה האמורה והזכירה וההפקירה תמורת
מחוברת עם העשייה השלמה לא יפרדו מהם כלל
ליפנות אחרי שרירות לבם הרע ולא יאמרו עוד
ארון ברית ה׳ ולא יזכירוהו ולא יפקידוהו באופן
שלא יעשה דבר ממה שיזכרו ויפקדו ויעלה על
לבם: כי כאשר יקראו בפיהם לירושלים שהיא
כסא ה׳ ומקום ארון ברית כן יוציאוהו אל מעשה
עד שיקוו כל הגוים אליה בשם השם ולא
ילכו אוד אחרי שרירות לבם הרע: Senſus eſt: *vult indicare, quod, ubi congregatio illa univerſalis* (Judæ & decem tribuum) *ſit futura, & Paſtores ſcientiâ & doctrinâ eos paverint, inſignem ſint nacturi perfectionem, qualem hactenus in omnibus operibus ſuis non habuerint. Omni enim tempore, quo proſperè agebant, cordis ſui ſunt ſecuti ſententiam, & quilibet domum ſuam, vineam, agrum, & negotia ſua curæ habuit, neglectis penitùs præceptis & ſtatutis divinis. Qui v. inter eos erant meliores, dum ſuper eos recumbebat Spiritus, faciebant quidem mentionem, fœderis Domini, & pauxillulum boni de die in diem cogitabant, aut ſubindè viſitabant;* ſed *opere ipſo non demonſtrarunt. Pietas enim illorum* (Hoſeæ 13. v. 3.) *erat ſicut nubes matutina, & ros manicans valdè. Cæterum illis diebus verba illorum ſubindè cum opere ipſo erunt conjuncta, nec invicem ſeparabuntur, nec cordis ſui mali ſententiam ſequentur. Neque ampliùs dicent: arca fœderis Domini, neque ejus recordabuntur, neque eam viſitabunt, ut non id quod cogitârunt vel memorârunt, fiat. Quia ſicut vocabunt Hieroſolymam ore ſuo thronum Domini, & locum arcæ fœderis; ita etiam opere ipſo hoc demonſtrabunt, donec omnes gentes ad eam in nomine Domini ſe conferant, & ceſſent cordis ſui mali ſententiæ indulgere.*

IIX. Hæc *Arama*, qui perindè ac ſi quæ attuliſſet, omni dubio carerent, hoc tandem epiphonemate claudit: סוף דבר כל הנביאים פה אחד נבאו על צורך חזרת השבטים

השבטים ויחידיהם אל מושבן. *Summa rei eſt, omnes Prophetæ uno ore prædixerunt, omnes tribus earumque ſingula individua neceſſario ad ſedes priſtinas reduci debere.* Cæterùm cum Aramam non è textu veram ſententiam elicere, ſed potiùs nugas ſuas eidem obtrudere ſine præjudicio vaticinium legenti ſuboleat, idcircò jam nunc eâdem operâ, quâ ſenſum nativum prophetiæ ſumus indagaturi, ejusdem Rabbini detorſionem cum reliquis refellemus.

CAPUT II.

In ſenſum verum & genuinum vaticinii inquiritur, & utriuſque, cum Judaicæ, tùm veræ explicationis factâ collatione, quàm malè illud ad analogiæ Scripturæ, experientiæ, & divinæ Oeconomiæ contrariam liberationem in pervertendis ſacris literis audaciſſimi Judæi detorqueant, oſtenditur.

§. I.

POſtquam c. 3. Jer. cùm de decem tribuum, tùm de tribus Judæ idololatriâ Deus eſt conqueſtus, verſ. 14. decem tribus, ut *Vatablus* vult, vel, quod veriſimiliùs, tribum Judæ his verbis alloquitur. שובו בנים שואבים נאם יהוה כי אנכי בעלתי בכם: *Convertimini filii refractarii*, vel *rebelles*, (ut Kimchi explicat) *ait Dominus, quia ego vir veſter, ſive Dominus veſter.* Ita verba כי בעלתי בכם reddidit S. Hieronymus in comment. quem ſequuntur *Carthuſianus. Cornelius à Lapide, Caſtrus* & alii interpretes B. Luth. Ich wil euch mir vertrauen. Ex Ebræis R. *Abarbenel* בימים הראשונים הייתי בועליך. וגם עתה באחרונה אקח אתכם בהיותכם בתכלית המיעוט ודלות: *Diebus primis fui maritus tuus, & factor tuus. Et jam hoc poſtremo tempore demùm vos aſſumam, cum ad paucos eſtis redacti.* R. *David Kimchi* ſic explicat: אבעל בכם אחר שגרשתי אתכם *Maritus veſter ero, poſtquam vos expuli.* Cœterum allatam verbi בעלתי ſignificationem locum hîc obtinere negat *R. Joſeph Kimchi*, ceu filius ejus *R. David* teſtatur, Comment,

 ad

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

ad h. l. his verbis: ארני אבי ז"ל פי' בעלתי קצתי לפי שהוא קשור בברית וכן אנכי בעלתי בכם ודמה אותו בזה הענין בלשון ערבי: *Dn. Parens meus b. m. explicavit vocem* בעלתי *per* קצתי *faſtidivi, quia conſtructum eſt cum Beth, quo ſenſu accipienda ſunt verba* (Jer. 31. v. 32.) ego בעלתי בכם, & *in hâc ſignificatione verbum hoc in linguâ Arabicâ ſumitur.* Undè idem *Rabbi Joſeph* regulam reliquit, quæ, citante *R. Davide Kimchio* in libro Radicum, ſic habet. כל לשון בעילה שהוא דבק עם בית הוא לשון גנאי *Ubicunque radix* בעל *cum Beth conſtruitur, ibi in malam partem accipitur.*

II. Etſi verò, ut doctiſſimorum Interpretum, ipſiusque adeò *B. Lutheri* conſenſum inſuper habeam, eumque Ebræi Doctoris ſententiæ poſtponam, non temerè me adduci patior, facere tamen non poſſum, quin, quæ pro *R. Joſephi Kimchii* ſententiâ dici queant, hic commemorem, lectoris judicio rem totam relicturus. Jer. 31. v. 31. & 32. hæc leguntur verba: *Ecce dies veniunt, dixit Dominus, & exſcindam cum domo Iſraël, & cum domo Judâ novum fœdus, non ſecundum fœdus, quod pepigi cum Patribus eorum in die, quo apprehendi manum eorum ad educendum eos ex Ægypto, quia illi irritum fecerunt pactum meum,* ואנכי בעלתי בכם, quæ vulgò reddi ſolent, *& ego dominatus ſum eis, ait Dominus.* Unde B. Lutherus: Und ich ſie zwingen muſte. Cæterùm præterquam quod *dominandi* ſignificatio Prophetæ ſcopo refragari, & omnem inter vetus & novum fœdus diſcrepantiam tollere videtur; autor quoque epiſtolæ ad Ebræos cap. 8. v. 9. dum hoc Jeremiæ teſtimonio utitur, laudata verba reddit. κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος. *Et ego deſpexi eos, ait Dominus.* Syrus interpres ܐܦ ܐܢܐ ܫܛܬ ܒܗܘܢ *Et Ego ſprevi eos.* Hinc viri docti hariolantur LXX. Interpretes, quorum verſionem hic ſecutus eſt Apoſtolus, procul dubio habuiſſe codicem Ebræum,

Ebræum, in quo ſcriptum fuerit געלתי *faſtidivi* : & non diffitentur, lectionem hanc meliorem eſſe, & Apoſtoli inſtituto percommodè aptari poſſe, veluti uterque *Capellus*, *Jacobus*, Obſervat. ad l. c. & *Ludovicus*, Critic. Sacr. p. 61. cenſent. Quid verò opus eſt eò delabi, ſi dicamus, radicem בעל pro diverſitate conſtructionis aliam atque aliam habere ſignificationem & cum *accuſativo* idem ſignificare ac *maritare* Eſai. 62. v. 5. cum præfixo ל *dominari*, 1. Paral. 4. v. 22. cum præfixo ב *aſpernari*, Jer. 3. v. 14. cap. 31. v. 32. quam verbi ſignificationem apud *Arabes* quoque receptam eſſe, ubi cum ب præfixo conſtruitur, docet exemplum بعل الرجل بالامرأة *faſtidivit vir mulierem ſuam.* Quod dictum Angliæ decus, *Edoardus Pocokius*, Miſcell. c. l. ex *R. Joſeph. Kimchio* in medium attulit. Confer. librum *Michal Jophi* ad h. l. ubi *R. Salomo Aben Melech* ad Arabes provocat. Quid vetat ergò, quo minùs jam verborum noſtri loci ſenſum dicamus eſſe talem: *convertimini rebelles, ait Dominus, etſi vos faſtidivi vel reſpui?* Particulam enim כי quandoque idem eſſe ac *etiamſi*, caret dubio, & exemplis id probat *Sixtinus Amama*, Antibarb. Bibl. l. 2. ad Gen. 8. v. 21. Sit hâc de re penes pios doctosque judicium.

III. Hanc ſeriam ad pœnitentiam invitationem ſequuntur hæc verba: *& aſſumam vos unum de civitate, & duos de familiâ, & introducam vos in* Sion. Non deſunt, qui exiſtiment, Prophetam ſecundum literam vaticinari de reditu Judæorum ex Babylone. Sic ſenſerunt *Theodoretus*, *Hugo*, *Thomas*, *Judæi*, quorum facit mentionem S. Hieronymus com. ad h. l. & *Jacobus Tirinus*, qui in eandem ſententiam citat *Euſebium* lib. 2. Demonſt. cap. 54. Sed longè aliter ſentiunt *S. Hieronymus*, *Lyranus*, *Carthuſianus*, *C. à Lapide*, *Caſtrus Vatablus* & alii, qui tempora Meſſiæ Prophetam reſpicere

 ajunt.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

ajunt. Quam ſententiam indè probant, quòd in textu non fiat ſermo de reditu duarum tribuum è Babylone, ſed ex idololatria, nec ibi unus aut duo redierint, ſed quadraginta duo millia, trecenti & ſexaginta, exceptis ſervis & ancillis, quorum erant ſeptem millia, trecenti, triginta ſeptem. Præterea quod reliqua, quæ ſequuntur & cum antecedentibus ſunt connexa, in idem tempus optimè quadrent, qualia ſunt, *arcæ fœderis oblivio, & converſio gentium.* Nec interpretes Ebræi hîc diſſentiunt, qui magno conſenſu de tempore Meſſiæ verba explicare ſolent. Quid, quod vetuſtiſſimi Judæi ea ipſa quoque Meſſiæ ætati convenire ſunt faſſi. In *Talmud* enim, *Maſſecheth Sanhedrin*, cap. II. fol. CXI. nitidiſſimæ illius editionis Venetæ, quam inclytiſſimo Heroi & immortalis gloriæ Electori, *Johanni Friderico* (cujus ſummum cùm veræ religionis, tùm omnium literarum promovendarum ſtudium hoc anno Jubilæô gratâ mente recoluimus) fert acceptam noſtrum Athenæum, diebus Meſſiæ verba hæc applicantur. Poſtquam enim ibi in *Gemarâ* dictum eſt, *ex tot millibus Ebræorum nonniſi duos in terram Canaan perveniſſe*, (Joſuam & Calebum) verbis *Jeremiæ* allegatis, ſubjunguntur hæc verba: אמר רבא וכן לימות המשיח שנ׳ וענתה שמה כימי נעוריה וכהיום עלותה מארץ מצרים *Dixit Rabba, ſic quoque erit diebus Meſſiæ, quia dictum eſt* (Hoſ. 2. v. 15.) *& reſpondebit juxta dies juventutis ſuæ & ſecundùm dies adſcenſionis ex Ægypto.* adde ibi gloſſam *R. Salomonis* & librum *Jalkut*. ad Hoſ. l. cit.

IV. Si de tempore Meſſiæ præſens textus loquitur, veluti Ebræi largiuntur, & id temporis, tàm pauci ſunt recipiendi Judæi, cur igitur univerſalem reductionem hodiè ſperant? In hoc ſanè ſibi non conſtant & idcircò varias hujus loci reliquerunt perverſiones. In *Gemarâ* ad dictam Maſſecheth hæc legimus אמר ריש לקיש דברים ככתבץ אמר לו רבי יוחנן

יוחנן לא ניחא ליה למרייהו דאמרת עלייהו
הכי אלא אחד מעיר מזכה כל העיר ושנים
ממשפחה מזכין כל חמשפחה *Dixit Reſch Lakiſch,*
verba illa aſſumam &c. *debent intelligi; uti ſcripta ſunt. Dixit*
ad eum R. Jochanan, non eſt gratum Domino illorum, quod ſic lo-
quaris: ſed unus dignam urbem reddit, & duo omnem familiam.
quæ verba cum *Lipmannus* quoque in Nizzachon fol. 119. citâſ-
ſet, ſubjungit: וקיימא לן כר׳ יוחנן *Eſt traditio nobis, quâ*
ſecundùm R. Jochanan ſentire tenemur. Nempè cùm aliàs tex-
tus Judæorum opinioni adverſetur, tàm ineptum & alienum
verborum ſenſum jubentur recipere. R. David Kimchi vete-
rum mentem hanc fuiſſe perhibet בזכותן יצאו כלם מהגלות
ob dignitatem illorum paucorum omnes ex captivitate egredientur.
Cæterùm valere juſsâ hâc explicatione novam ille affert in
Comment. h. v. אפילו יהודי אחד יהיה לבדו בעיר
מערי הגוים משם אקחנו וכן אם יהיו אפילו שנים
לבדם באומה אחת משם אקחם ואומה
נקראת משפחה כמו ואם משפחת מצרים לא
תעלה וכן כל משפחות ממלכות צפונה: *Etiamſi*
unicus Judæus tantùm ſit in urbe gentium, tamen eum inde ſu-
mam. Etiamſi duo in uno populo, tamen inde eos capiam. Popu-
lus ſignificatur voce משפחה *uti in verbis* (Zachar. 14. v. 18.) *Si*
familia Ægypti non adſcenderit & (Jerem. 1. v. 15.) *familiæ regno-*
rum Aquilonis. Sed ſoli Kimchio in mentem venit textum hy-
potheticè explicare, quem reliqui categoricè explicandum es-
ſe uno ore affirmant, & ſic literæ docet συνάφεια.

V. Quod ad ſimilem ferè locum Ezech. 20. v. 34. & ſeqq. *R.*
Moſen Mikkozi dixiſſe, refert *R. Lipmannus, l. c.* מסתפינא
מהאי קרא *Metuo mihi ab hoc textu*, id Judæis Jeremiæ
verborum Interpretibus accidere videmus, qui abhorrent ab
eis, & cùm verum ſenſum, qui ferè palpabilis eſt, opinio-
ni Judaicæ repugnare deprehendunt, difficultates ſibi fin-
gunt

gunt in textu, ut eum eô facilius pervertere queant. Suomet exemplô hoc comprobat *R. Abarbenel*, ſic ſcribens l. c. אין ענין לזה עם אמרו כי תרבו ופריתם ועוד שאין יסכים כי תרבו ופריתם עם מה שאמר סמוך לזה ולקחתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה : *Non apparet, quid ſibi velint verba: cum creveritis & multiplicati fueritis. Et prætereà ecquomodo dicta verba conveniunt cum eo, quod huic eſt conjunctum: & aſſumam unum de civitate & duos è familiâ?* Cum ita aqua hæret *R. Abarbeneli* in commentis excogitandis cœteris Judæis fertiliori, tandem comminiſcitur, ceu ſuprà *cap. 1. § 4.* audivimus, Jeremiam dixiſſe; Judæos non tantùm pios fore, cum pauci fuerint, ſed etiam ubi creverint. Atque ita exemplô inauditô ad verſ. 14. explicandum aliquid accerſit ex verſ. 17. Cæterum verſui 14. commodus ſenſus competit abſque verbis è verſ. 17. petitis, quæ non Judæos ſpectant, ſed Gentes. Sive de congregatione diſperſorum Judæorum ab exilio Babylonico illum accipias (quô tamen modô explicandum textum ipſi negant Judæi,) ſive de vocatione nonnullorum Judæorum ad Eccleſiam eum intelligas, opus minimè eſt, neque fert contextus, ut aliundè ad ſenſum ejus complendum aliquid petatur. Quod ſi poſteriori modô cum maximâ Chriſtianorum Interpretum parte textum interpreteris, vox *Sion*, quæ montem aliàs Hieroſolymis ſignificat, in quo Regia Davidis ſita erat, notabit *Eccleſiam*: quæ ſignificatio ſæpè ab interpretibus inculcatur hoc Canone: *Prophetæ de Sion & Jeruſalem propriè dicta id eſt urbe Judaicâ, & Myſtica, id eſt Eccleſia, quaſi una eademque loquuntur, & ab illâ ad hanc aſſurgere ſolent.* Etſi verò Judæi negant, *Sion* ita accipi: nobis tamen Chriſtianis eſt certiſſimum, qui novimus, & eventum comprobare, & ſuômet ſuffragiô ſignificationem hanc confirmare Apoſtolum, Ebr. 12. v. 22. Quin, ſi non de liberatione

ex

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

ex captivitate Babylonicâ, ſed de tempore Meſſiæ textus loquitur, (veluti Judæi fatentur) aliô modô, quàm quô Chriſtiani ſolent, explicari verba Prophetæ non poſſunt; quandoquidem illa redemptio, quam tertiam Judæi vocant, & hodienum expectant, vana eſt perſuaſio Judæorum, veluti alibi demonſtratur. Senſus E. verborum talis erit: paucos *ex vobis, qui ſubindè à me deficitis, in Eccleſiam ſumam*: quo ipſo nihil aliud ſignificatur, quàm quod Eſaias c. 1. v. 9. c. 10. v. 22. prædixit, DEUM Judæorum reliquias ſalvaturum, cæteris ob contumaciam & impietatem rejectis. Quibus teſtimoniis utitur Apoſtolus, Rom. 9. v. 27. & 29. probaturus, DEUM ex gentilium primitiis & Judæorum reliquiis collegiſſe Eccleſiam, de quibus videantur Theologi.

VI. Dicis: ſed durum ita videtur, Prophetam Judæos ad pœnitentiam adhortantem tàm ſubitò ad aliud tempus ſermonem ſuum convertere, ſuosque auditores ita alloqui, perinde ac ſi tantiſper victuri eſſent, donec illa in ipſis implerentur. Reſpondemus: Imò verò id receptiſſimum eſt Prophetis, ut derepentè ad aliud raptu Propheticô transvolent. Hoc uti à *Salmerone, Riberâ, Sanctio, Menochio*, ipſoque adeò *B. Luthero* eſt inculcatum, ita Judæi ipſi hoc diffiteri non poſſunt. *R. Abarbenel.* f. 159. Comment. in Ezechielem diſertè, דרך הנבואות כן הוא שפעמים תבוא הנבואה לנביא על ענין אחד קרוב ומיד יודיעהו ענין אחר ממינו שהוא לזמן רחוק או לאחרית הימים: *In Prophetiis id uſitatum eſt, ut quandoque Propheta ea obveniat de re brevi eventurâ, & extemplô aliam ſubjiciat, quæ longo demum tempore pòſt, aut in extremis diebus eſt implenda.* Minimè igitur novum vel inſolens videri debet, ſi ex abrupto ad tempora Evangelii ſe convertat Jeremias, eaque ipſis prædicat, quibus aliquot ſeculis pòſt ſuum demum conſtitit complementum.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

VII. Quid paucis illis tunc ſit futurum, Vates his verbis edocet: *Et dabo vobis Paſtores ex ſententiâ animi mei, qui paſcent vos ſcientiâ & intelligentiâ.* Per Paſtores intelligit *R. David Kimchi* פרנסי ישראל עם מלך המשיח. *Gubernatores Iſraelis, qui cum Meſſia ſunt futuri.* Sed uti in Meſſiæ perſonâ turpiter errant Judæi, ita hîc fieri nequit, quin hallucinentur. Nempe non Magnates intelliguntur, qui Regem terrenum ſint comitaturi, ſed *Doctores*, uti ex vocibus דעה והשכיל *ſcientia & intelligentia*, tanquam *effectu* illorum, eſt colligere. *Atque hi ſunt Apoſtoli, & Apoſtolici viri*, (uti loquitur S. Hieronymus) *qui paverunt credentium multitudinem non in judaicis ceremoniis, ſed in ſcientiâ Chriſti & doctrinâ.* Quo tempore etiam impleri cœperunt verba, quæ in textu noſtro ſubſequuntur.

IIX. Ea ſic habent: *Eritque cum augeſcetis & fœtificabitis in hâc terrâ, temporibus illis dictum Domini, ut non dicant ampliùs: arca fœderis Domini, neque veniet in animum, neque recordabuntur ejus, neque viſitabunt, neque fiet ampliùs.* Hîc ſanè ſuô ſe indiciò inſtar ſoricis prodit *R. Abarbenel*, cui, uti ſudes in oculis ſunt hæc verba, ita ut commento quopiam ea cæteroquin clariſſima obfuſcet, omnem movet lapidem. Diſertè ſcribere nullus veretur: זרה פסוק זה מאד באומרו שלא יזכרו עוד ארון ברית השם *Hic verſus oppidò paradoxon quid ſapit, dum dicitur: & non recordabuntur arcæ fœderis Domini.* Eccui Judæi cauſam non ſuſpectam reddat tàm ingenua confeſſio? Quod tàm emphaticè Propheta docet, id alienum peregrinumque eſſe homini carnali & ceremoniarum veterum tenaciſſimo videtur. Unde ſe emphaſin iſtam capere poſſe, iterum negat his verbis: ויראה הכתוב מכופל מאד באמרו לא ואמרו עוד ארון ברית השם ואחר שנית ולא יעלה על לב שלישית ולא יזכרו בו רביעית ולא יפקדו חמשית

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

חמשית ולא יעשה עוד ומה ענין חעשיוה זאת מו יתן וארע: *Videtur verſus maximopere conduplicatus, dum dicitur: & non dicent ampliùs, arca fœderis Domini: ſecundò, non adſcendet in cor: tertiò, & non ejus recordabuntur: quartò, & non viſitabunt: quintò, & non ampliùs fiet. Ecquid ſibi vult hæc factio? hoc ſcire pervelim.*

IX. Quod ſcire tantoperè expetit recutitus, mox edocebimus. Intereà id, in quo ſcriptura itidem modum ei excedere videtur, aliàs quoque haud infrequens eſſe, ei in memoriam revocamus. Eſt Rabbinorum, ubi in ſacris unum idemque diverſis vocibus inculcatur, πολυθρύλλητον, *Abarbeneli* quoque non ignotum כפל הענין במלות שונות לחזק הדבר: *Duplicatur res duabus dictionibus ad roborandam rem vel emphaſeos cauſa.* Et מנהג הלשון פעם לחזק בשתי מלות פעם בשלש *ſolet quandoque ſcriptura duabus, quandoque tribus dictionibus emphaſin indicare.* Qui præjudicio non faſcinatus jam perpenderit tot πανομοίων & ad unum idemque collineantium verborum ſeriem, is aliter judicare nequit, quam arcæ abrogationem ἐμφατικῶς ſignificari: maximè ubi notaverit, quod verba, *non dicent amplius, arca fœderis*, eosdem reſpiciant, quos ſe aſſumpturum DEUS pollicetur. A Prophetarum enim more alienum non eſt, ut ſermonem ſecundâ perſonâ inchoatum tertiâ pertexant. Sanè hoc Jeremiæ receptum fuiſſe, *R. Abarbenel* p. 35. col. 3. lib. *Maſchmiah Jeſchuah*, ad idem caput, his verbis annotat. דבר הנביא בכתובים האלה כנגד ישראל פעם לנכח פעם לנסתר דרך הנבואות *Alloquitur Propheta Iſraelem iſtis verbis quandoque ſecundâ, quandoque tertiâ perſonâ, uti in vaticiniis fieri ſolet.* Hæc cùm ita ſe habeant, ſenſus verborum laudatorum erit: illos qui paſtorum operâ edocti tum fuerint, arcæ fœderis nullam habituros rationem, neque vel oraculi petendi causâ amplius eam eſſe adituros,

 quippe

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

quippe qui tùm longè uberiorem rerum divinarum ſcientiam acceperint, quàm ut arcâ ulteriùs opus ſint habituri.

X. Vidit hoc ipſum, ſed quaſi per tranſennam, in denſis alioquin hærens tenebris, *Rabbi Menaſſeh Ben Iſraël*, qui, *Concil.* p. 196. hæc verba reliquit. *Si attendamus in tabernaculo aut templo locum, in quo divinitas conſidebat, fuiſſe arcam*, (unde Exod. 15. v. 22. Et loquar tecum à ſuperiori parte operculi è medio Cherubinorum) *comperiemus, hic dicere Dominum, antea quidem arcam receptaculum divinitatis fuiſſe, at temporibus Meſſiæ non unum aliquem templi locum fore divinitate repletum, ſed hanc gloriam toti urbi Hieroſolymis datum iri, ut, quicunque in ea ſint, Propheticum Spiritum habeant. Quod clarè oſtendunt verba: Eritque cum augeſcetis in terrâ illis temporibus dictum Domini. Non dicent amplius, arca fœderis Domini, ſed vocabunt Jeruſchalaima ſolium Domini. Et illo ſenſu optimè verſus præcedens alteri connectitur. Non nominabunt amplius arcam: quid ergo? nominabunt civitatem Hieroſolyma, ſolium Domini. Faciunt pro hac expoſitione Prophetarum, teſtimonia, quæ inter hoc eſt: implebitur terra cognitione Domini* (Habac. 2. v. 14.) *& vaticinabuntur filii tui & filiæ tuæ* Joel 3. v. 1.) Hæc Rabbi *Menaſſeh*, qui etſi vaticinia, quæ nos dudum impleta novimus ex Joh. 7. v. 43. & Act. 2. v. 17. adhuc implenda contendens communem errorem cum reliquis Judæis erret, propius tamen à veritate abeſt, dum oppoſitionem in textu noſtro reſtringit ad *ſcientiam*, quæ (ſecundum Samaritanorum quoque opinionem (uti ex Joh. 4. v. 25. patet,) ætate Meſſiæ major futura eſt, quàm quæ anteà erat: adeoque paulò tolerabiliùs errat, quàm *R. Abarbenel* & *R. Arama*, quorum iſte fingit, eos non amplius neceſſe habituros ob ſingularem ſanctimoniam, ut *fœderis* ſint memores, vel, (dat enim optionem tàm diverſa eligendi) ut paſtores *arcæ mentione* à perjurio dehortentur jurantes: ille verò invitô textu ſen-

ſum

ſum eſſe ait; non recordabuntur ampliùs arcæ vel fœderis, ut non etiam reapſe bona opera ſint præſtituri; quò magis alienum quid à Prophetæ ſcopo ne excogitari quidem poterat) Ita vertigine laborantes Rabbini verba torquent, & perinde, ac ſi integrum ſit, textui voces pro libitu intrudere, ad ſuam præconceptam opinionem trahere ſolent. Ejuſmodi detorſionum ſingularis artifex *R. Abarbenel* ad verba ולא יעשה עוד *Et non amplius fiet*, nunc ברית *fœdus*, nunc פועל מגונה *opus turpe* ſubaudiendum arbitratur. Inſolens quidem non eſt, ut quandoque ex præcedentibus ἀπὸ κοινοῦ aliquid Interpres repetat, vel etiam ex ſequentibus ad antecedentia revocet; verbi cauſa Prov. 13. v. 1. verbum שמע Malach. 1. v. 10. particulam חנם Deut. 17. v. 16, 17. vocem מאד &c. ſed id tùm demum fieri debet, cùm contextus, ſcopus dicentis, & ſubjecta materia id poſcunt, quæ omnia quum turpiſſimè hic neglexerit aliàs ſatis perſpicax *R. Abarbenel*, fieri non potuit, quin deſultoriâ quadam, & in interprete minimè probandâ levitate nunc vocem ברית nunc פועל מגונה infulcire contenderet; minimè id facturus, ſi, ut arcæ abrogationem omnimodam ſignificari crederet, à ſe impetrare potuiſſet. Subjectum, de quo *Jeremias* agit, non ſanè *fœdus* eſt, quippe cujus hîc non niſi in obliquo fit mentio, & eatenus, quatenus *arca* ab eo denominari ſolet. Multò minùs v. פועל מגונה *opus turpe*: ſed *arca*, de quâ ſolâ Propheta loquitur: *non*, inquiens, *dicent amplius arca fœderis*, *non* mente *de ea cogitabunt*, *non* verbis *ejus recordabuntur*, nec actu ipſo *viſitabunt eam*. Supereſt, ut diſpiciamus, an de eâdem negativa hæc enunciatio itidem ſit intelligenda: *& non amplius* יעשה; quam crucem figere *R. Abarbeneli*, ſupra audivimus. *Franciſcus Junius* vertit: *& non magnificabitur amplius arca*: cujus ſignificationis exempla adducit Deut. 32. v. 6. 15. 1. Sam. 12. v. 6. Neque multùm

abit

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

abit *Franciſcus Ribera*, qui, ne textus arcam olim, cum Enoch & Elias venerint, Judæis iterum monſtrandam eſſe negare videatur, loci hujus ſenſum imprudens enervat, dum Comment. in Hag. 1. p. 604. contendit, *Prophetam tantùm dixiſſe, arcam non ita eſſe colendam, aut in pretio habendam, ut tempore legis ſcriptæ. Junio* novitatem exprobrat Cl. *Helvicus*, non quòd planè novam verbi ſignificationem confinxerit (nam & Kimchi illam in libro Rad. fatetur.) ſed quod locum hunc aliter, quàm interpretes hactenus conſueverunt, interpretari præſumpſerit. Hinc ille *B. Lutheri* verſionem ſecutus *pag. 273. Vind. Loc.* Vet. Teſt. docet, verbum עשה hoc loco idem ſignificare ac *ſacrificare*, allatis exemplis. Gen. 18. v. 17. Exod. 29. v. 10. In eandem ſententiam etiam allegari ſolent ab aliis, Exod. 10. v. 25. Lev. 16. v. 9. Num. 6. v. 11. cap. 8. v. 12. Jud. 13. v. 15. 1. Reg. 18. v. 23.

XI. Cœterùm etſi negare nolumus, verbum עשה notare quandoque apud Ebræos *ſacrificare*, perinde ac τὸ Facere *Virgilio* Eclog. III.

Cum faciam vitula pro frugibus, ipſe venito.

in quæſtione tamen adhuc eſt, an hic iſta ſignificatio vocis locum obtineat? Hactenus ſanè obſervavimus, verbum illud Ebræis cum addito aliquo ſic uſurpari. e. g. Pſ. 66. v. 15. אעשה בקר עם עתודים *bovem offeram cum hircis*. 1. Reg. 12. v. 27. לעשות זבחים *ad offerenda ſacrificia*, adeoque ſignificationem iſtam videtur verbum illud ſortiri ex ſubſtratâ & determinatâ materiâ, quod aliâs ſecundùm ſe vel abſolutè poſitum eſt generalioris ſignificati. Unde *R. David Kimchi* in libro Radicum illud explicans ait: הקנין האסיפה והתקון הכל הוא מעשה *Acquiſitio, collectio, præparatio verbo* עשה *ſolet denotari.* Cùm v. hoc locô Fut. 3. Perſ. *Niphal*, quod, uti *Maſorethæ* annotant, tricies & ſexies in Codice Sacro occurrit, abſolutè

ponatur

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

ponatur, (quo pactô nunquam, quod ſciamus, ſacrificii oblationem ſignificat) & LXX. Interp. ſimpliciter reddiderint ποιηθήσεται), haud immeritò quæritur, annon rectiùs transferatur; *& non amplius fiet*, quàm *& non amplius ſacrificabitur?* Prior ſanè explicatio contextui conformior eſſe videtur, ex quo haud obſcurè patet, de arca ſermonem eſſe Prophetæ. Neque tamen putandum, ſic minus Judæorum ſententiam labefactari. Notatur enim, arcam, quæ inter ceremonialia & umbras futurorum ultimum minimè erat, non ampliùs *iri confectum.* Quod ſenſiſſe videtur Theologus & Philoſophus Clariſſimus *Jacobus Martini*, *Propria*, inquiens, *hujus verbi ſignificatio, quæ hoc loco unicè retineri debet, eſt parare, perficere. Gen. cap. 1. verſ. 31. c. 2. v. 2.* Confer. lib. 3. de tribus Elohim cap. 32.

XII. *A*ddit Propheta, quid tùm præterea ſit futurum *Tempore illo*, inquiens, *vocabunt Jeruſalem ſolium Domini.* Quod adhuc implendum arbitrantes Judæi tempus illud, quo Hieroſolyma reædificanda hoc nomine inſigniatur, exſpectant. Fugit verò & hîc eos ratio, ſomniumque illorum ſtabilit phraſeologia non ſedulò expenſa, & ſuperficietenus introſpecta. Sciendum enim eſt, quod D E U S paſſim in Scripturis nomenclaturam rebus aut perſonis quibusdam indi jubeat, non habitâ ratione nominis aut nomenclaturæ iſtius, ſed potius ſenſus ſive rei: Vel ut *Ribera* loquitur ad c. 2. Hoſ. v. 15. *in Scripturis res hoc aut illo modo vocari dicitur, non tàm quod nomen illud ſit habitura, quàm quod conveniat ei, quod nomine ſignificatur.* Confer loca, ſeqq. Eſai. 1. v. 26. c. 60. v. 14. c. 62. v. 2. 4. 12. Jerem. 19. v. 6. Zach. 8. v. 2. Atque hinc *S. Chryſoſtomus Hom. 5. in Matthæum*, Judæis, qui negabant, vaticinium Eſai. 7. v. 14. de noſtro Meſſiâ loqui, quippe quem Immanuelem vocatum nuſpiam legamus, ſic reſpondet: ἔθος τοῦτο τῇ γραφῇ τὰ συμβαίνοντα πράγματα ἀντὶ ὀνομάτων τιθέναι, οὐδὲν

οὖν

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

ἐν ἄλλο δηλοῖ τὸ καλέσουσιν Ἐμμανουὴλ, ἢ ὅτι ὄψονται θεὸν μετὰ ἀνθρώπων. h. e. *Scripturæ in more poſitum eſt, rem ipſam ponere loco nominum. Nihil aliud ergò innuitur verbis: & vocabunt Immanuel, quàm eos DEUM viſituros cum hominibus agere.* Nec tantùm in ſacris hoc obtinet, ut *vocari* idem ſit ac *eſſe*, ſed etiam profanis auctoribus idem eſt receptum. Apud *Homerum* enim *Juno* ad *Somnum* Iliad. ξ.

- - - Ἐγὼ δέ κέ τοι χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων
Δώσω ὀπυιέμεναι καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν
Πασιθέην. - - - -

Ego tibi Gratiarum ætate florentium unam tibi in matrimonium dabo, atque ut vocetur uxor tua, Paſitheam h. e. ut *fiat* uxor tua. Ubi *Euſtathius* ad l. cit. Τὸ δὲ ὀπυιέμεναι καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν, αὐτῆς ἐννοίας εἰσὶν, *In matrimonium dari & uxorem vocari, eundem ſenſum habent.* Conſimiliter ad verba *Delphidos* apud *Theocrit.*

- - - καὶ γὰρ ἔλαφρος
Καὶ καλὸς πάντεσσι μετ᾽ ἠϊθέοισι καλεῦμαι,

Lect. Theor. cap. 3. Iſ. Caſaubonus ſic ſcribit: καλεῖσθαι *hic accipio, ut* τὸ εἶναι *potiùs quàm* τὸ κατηγορεῖσθαι vel λέγεσθαι *ſignificet.*

XIII. Ne verò quis accipiat, phraſeos hujus vim nos demonſtrare ex illis, quorum auctoritatem Judæi non agnoſcant, en Judæum quoque veritati teſtimonium perhibentem! *A*d verba Ezech. 48. v. ult. *nomen civitatis ex die illo Dominus ibi*, R. Salomo ſic commentatur. לא יקרה לה שם אחר אלא שם הראשון שהיה לה מיום שעקד אברהם את יחצק בנו שם: *non aliô vel diverſo nomine, ſed primo* (Hieroſolyma) *vocabitur, quô* appellabatur, cùm *Abrahamus filium ſuum ibi ligavit.* Ubi rem tantum agnoſcens phraſi ſignificatam, expreſsè negat, ipſo nomine, *Dominus ibi*, urbem inſigniendam eſſe. Quod ſi igitur novam appellationem phraſis illa minimè importat, nihil cauſæ eſt,

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

eſt, quamobrem Judæi tempus exſpectent, quo urbs illô nomine novò appellanda & ut *R. Abarbenel* ſuprà loquebatur, peculiarem curam Deus iſtius ſit habiturus, cum antequam illa in cineres redigeretur, res ipſa ei convenerit, Meſſiâ noſtrô Θεανθρώπῳ in ea veluti throno ſedente & miniſtros ſuos in totum terrarum orbem emittente, uti Caſtrus verba interpretatur, quale quid diebus Meſſiæ futurum, ipſimet docent Judæi. *R. D. Kimchi* ad 2. Eſai. diſertè: מציון תצא תורה ומצוה לכל העמים והמורה הוא מלך המשיח *Ex Sion egredietur lex & præceptum ad omnes populos, & Doctor ipſe futurus eſt Rex Meſſias.* Haudquaquam tamen diſſimulamus, *Vatablum, Lyranum* & alios cum *Hieronymo* non tàm de ipſa urbe Hieroſolyma, quàm Eccleſia Jeremiæ verba intelligere, quæ tùm impleta fuerint, *cùm omnes perfectâ mente credentes eſſent thronus Domini, & nequaquam Dominus ſedebat ſuper arca teſtamenti & Cherubim, cui prius ab illo populo dicebatur, qui ſedes ſuper Cherubim, manifeſtare*, veluti laudatus pater loquitur. Quam explicationem minimè rejiciendam eſſe, vel ſequentia verba oſtendunt.

XIV. *Et congregabuntur* אליה *ad eam omnes gentes in nomine Domini* ירושלים *in Jeruſalem, & non ambulabunt poſt* שרירות *cordis ſui mali.* Locutionem, quæ pleonaſmum ſapere videtur, R. D. Kimchi in Comment. ſine neceſſitate explicat ſubintelligendo verbum, hunc in modum, מה שאמר לירושלים אחר שאמר אליה רוצה למר שיאמר אחד לחברו נלך לירושלים ולא ילכו עוד אחרי שרירות לבם הרע: *quando ait* in Jeruſalem, *poſtquam jam dixerat*, ad eam, vult *dicere: alterum alteri dicturum eſſe, eamus Hieroſolymam*, (ubi intelligit urbem Hieroſolymam, ad quam tamen gentes omnes non confluxerunt, ſed ad Eccleſiam) *neque ampliùs ſequentur cordis ſui mali* שרירות *cogitationes.* Sic enim per מחשבות nonnulli, alii per חוזק, *duritiem* explicant. Vid. *Kimchi* in

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

libro Radicum. Eſt autem ſenſus perſpicuus: eopſe nempè tempore paganos & à vero Dei Populo alienos (hos enim abſolutè poſita vox גוים denotare ſolet) valere juſsâ idololatriâ, & perſuaſione falsâ de Deorum multitudine, & impietate priſtinâ, verum Deum frequentes agnituros eſſe. Quam gentium converſionem Eſai. 2. v. 2. Zephan. c. 3. v. 9. & aliis pluribus locis prædictam, dudum eſſe impletam, in vulgus conſtat. Dum *Kimchi* ſubjungit לא ישראל ולא הגוים *Neque Iſraël neque gentes ſecuturos cordis ſui mali cogitationes*, bis impingit. Primùm enim phraſin illam ad Judæos quoque refert, contrà, quàm textus poſcit, qui de gentibus agit. Deinde falsò ſibi perſuadet, concupiſcentiam ex hominibus poſt Meſſiæ adventum radicitùs extirpatum iri, ut ſanctitatem perfectam & omnibus numeris abſolutam ſint nacturi. Quod commentum eſt aliorum quoque Judæorum confundentium ſecundum Meſſiæ adventum cum primo. Sic *R. Bechai* fol. 220. col. 3. Comment. in Pentateuchum *ſcriptionem legis in cor, Jerem. 31. v. 33.* quæ peculiarem Dei gratiam denotat, quâ futurum ſit, ut non modò verbum audiant, ſed etiam operationem efficacem ejusdem ſentiant, explicat per בטול יצר הרע *ablationem concupiſcentiæ malæ*. & *R. Abarbenel* fol. 401. col. 3. Comment. in Pentateuchum de tempore Meſſiæ affirmat, quod homo יהיה באותו מדרגה שיולד בה אדם הראשון *ſit in eo integritatis gradu futurus, quo Adamus fuit.* Longè aliter veteres in Talmud, Maſſechet Sanhedrim fol. 191. col. 2. אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכיות בלבד *Non eſt diſcrimen inter mundum hunc & dies Meſſiæ, niſi ſervitus regnorum*, quod in hoc mundo ſervimus exteris Regibus, diebus Meſſiæ nulli niſi Meſſiæ. Et R. *Maimonides* cap. ult. Hilk Melachim §. 1. אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר במנהגו של עולם *Noli putare, diebus*

Meſſiæ

Meſſiæ quicquam de eo, quod aliàs in mundo fuit, ceſſaturum. Tàm bellè conveniunt in hac de Meſſia quæſtione.

XV. Maximè prætereà ad evincendam illam, quam Judæi expectant redemptionem R. *Abarbenel* abutitur verbis verſ. 18. *Diebus illis ibit domus Juda ad domum Iſraël, & venient ſimul de terrâ aquilonis ad terram, quam ſortiri feci patres veſtros,* ad quæ ille hunc in modum commentatur: כלם יבואו בגאולה יחדיו ואמר מארץ צפון לפי שהוא רמז לעשרת השבטים שהג לו שמה ואלו ואלו בית יהודה ובית ישראל יבאו על הארץ אשר הנחלתי את אבותיהם שהוא ארץ ישראל ואמנם אמרו ילכו בית יהודה על בית ישראל פירשו המפרשים שהוא כמו עם בית ישראל עך ויבאו האנשים על הנשים והנכון בעיני שהוא כפשוטו שימלוך בית יהודה על בית ישראל ולא יהיו עוד לשני ממלכות

Senſus eſt: *Omnes ſimul venient, cùm liberabuntur. Et ait, ex terrâ aquilonis, quia iſtis verbis innuit decem tribus, quæ eò ſunt abductæ. Hæ nempe omnes & domus Juda venturæ ſunt ad terram, quam ſortiri feci patres illorum, quæ eſt terra Iſraelis. Verùm cum ait.* Ibt domus Juda על בית ישראל *explicant Interpp.* על per עם cum *domo Iſraelis: quemadmodum uſurpatur in verbis* (Exod. 35 v. 22.) *& venerunt viri* על נשים *cum mulieribus. Mihi v. ſenſus eſſe videtur literalis, quod domus Juda in domum Iſrael principatum ſit habitura, neque ampliùs duo ſint & diverſa regna futura.* Ita ille non contemnendam obſervationem de particulâ על, quam quandoque idem ac *cum* ſignificare, *Kimchi* monet, & locus Jerem. 50. v 4. haud obſcurè comprobat, hîc rejicit, eô fine, ut eò veriſimiliùs textum ad ſuam ſententiam de adhuc ſperandâ liberatione decem tribuum detorquere poſſit.

XVI. Cæterum ſi v. 18. de קבוץ גליות *congregatione exulum Judæorum* & decem tribuum à Salmanaſſere abdu-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

ctarum liberatione adhuc futura agit, oſtendant tandem Judæi, ubi hodiè locorum illæ degant. Sanè à *Belgis*, *Anglis*, *Hiſpanisque* totô ferè terrarum orbe perluſtratô nihildum, de iis eſt compertum. Quid, quod ipſi Judæi ſuam hic ignorantiam fatentur. *R. D. Kimchi* ad c. 31. v. 15. Jerem. diſertè: לא שבו עיד משגלו כמו שגלו יהודה ובנימין מגלות דאשון מבבל ורשורת שבטים לא שבו עוד ולא נודע מקומם: *Non ſunt reverſæ decem tribus, quemadmodum Juda & Benjamin ex primâ captivitate redierunt. Neque reduces factæ illæ ſunt, neque de loco, ubi degant, quicquam novimus.* *R. Abarbenel* Comment. ad l. c. non diſſentit: גלו בגלות עשרת השבטים ולא שבו ולא נודע מהם דבר אם הם קיימים אם לא: *Abductæ ſunt decem tribus, neque reverſæ ſunt, & nihil de iis eſt compertum; superſint ne illæ adhuc, nec ne.*

XVII. Licet verò ita ingenuè fateantur, nihil ſibi de earum conditione innotuiſſe; ſolent nihilominus ſibi ſuisque perſuadere, omninò eas adhuc in Palæſtinam reducendas eſſe, id quod tùm demùm ſit futurum, ubi Meſſias advenerit. Ejusmodi prodigioſæ credulitatis exemplum præbet *R. Abarbenel*, dum locô citatô ſic ſcribit. בימים האלה אשר כתבתי זה ראיתי בכתב אמתי שהביאו בני המערב ההולכים היום ממלכות פורטוגאל לארץ הודו להביא הבשמים שהעידו שראו שמה יהודים הרבה והביאו כתב מיד חכם אחר מהם והם אומרים שהמה מבני יהודה ובנימון מאותם שגלה סנחריב מערי יהודה קודם חרבן ירושלים ע״ נבוכדנצר כמו שנזכר בסדר עולם ושהניח אותם אחרי הררי חשך ושהם לא שבו בבית שני ואמרתי אני אל לבי שלהיותם שמה קרובים במושבותם לו״ שבטים שהגלה סנחריב לכן ניבא פה ירמיהו ועליהם אמר שבשובה אות שיבת ציון יתחברו שמה אלו לאלו

זהו

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

תהו ילכו בית יהודה על בית ישראל ויבאו יחדיו מארץ צפון על הארץ אשר הנחלתי: *His ipſis diebus, cùm hæc ſcriberem, vidi in ſcripto veraci ab Occidentalibus ablato, qui hodie è regno Portugalliæ in Indiam proficiſcuntur, ut aromata inde advehant, quod confirment, ſe ibi multos vidiſſe Judæos. Attulerunt etiam literas manu cujusdam Sapientis ex illis perſcriptas, qui perhibent, ſe ex poſteris Judæ & Benjamin eſſe, quos Senacherib ante excidium Hieroſolymorum à Nebucadnezare factum ex urbibus Judæ abduxit, veluti in Seder Olam memoratur, ſeque relictos ab ipſo eſſe poſt montes caliginis, neque tempore templi ſecundi rediiſſe. Dixi igitur in animo meo, cum ibi ſedibus ſuis vicini ſint decem tribubus, quas Sancherib abduxit captivas, idcircò Jeremias de iis vaticinatus hîc dixit, futurum, ut cum Dominus reduxerit captivitatem Sionis, hi cum illis conjungantur. Atque hoc eſt, quod ait Propheta; ibunt domus Juda ad domum Iſrael, & venient ſimul ex terra Aquilonis in terram, quam ſortiri feci.*

XIIX. Faſtis & genealogiis Judæorum dudum turbatis & ſublatis penitus, de certâ proſapiâ gloriantibus, ſeque inde uſque à primâ captivitate ſuperſtites eſſe affirmantibus, fidem habere, & illorum liberationem ex præſenti loco colligere, id verò eſt ſtuporis Judaici. Ait quidem Jeremias, *Judam cum Iſraele ex Aquilone* h. e. Chaldæa, *in terram patriam rediturum eſſe*: ſed num propterea ſequitur: ergò adhuc poſt tantum temporis intervallum omnium omninò tribuum in patrias ſedes eſt ſperanda reductio? Hoc eſt ſuam ſententiam adverſus Christianos מפשוט הכתוב כפי השכל הישר כדרך המתוכחים *ex ſenſu literali more diſputantium juxta verum intellectum confirmare*, quod ſe facturum recepit *R. Abarbenel?* Nullam ſanè rationem attulit, quâ probari queat, verba laudata neque de tempore templi ſecundi, neque de *ſpirituali* quadam liberatione loqui. Quod cauſatur, גאולת בבל

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

לא היתה שלמה כי אם פקידה חלושה.
redemptionem ex Babyloniâ non fuiſſe perfectam, ſed *particularem* duntaxat, & quorundam *viſitationem*, id falſum eſſe pateſcet ex iis, quæ infrà dicentur. Fatemur quidem ultrò, omnes tribus ſimul turmatim in Palæſtinam minimè rediiſſe. *Fl.* ſanè *Joſephus* lib XI. c. V. Antiq. Jud. teſtatur, ſua ætate præter tribum Judæ & Benjamin ſub imperio Romano fuiſſe, δύο, inquit, φυλὰς εἶναι συμβέβηκεν ἐπί τε τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης ῥωμαίοις ὑπακούσας· αἱ δὲ δέκα φυλαὶ πέραν εἰσὶν Εὐφράτου ἕως δεῦρο μυριάδες ἄπειροι καὶ ἀριθμῷ γνωσθῆναι μὴ δυνάμεναι. *Duæ tantum tribus per Aſiam & Europam ſub Romano degunt imperio, decem autem tribus nunc quoque ultrà Euphratem ſunt infinita hominum millia, quæ vix eſt numero comprehendere.* Atque hinc magni nominis viri arbitrantur, eas tribus ſucceſſu temporis cum reliquis gentibus ita commixtas fuiſſe ut à vero DEI cultu ad idololatriam & mores Ethnicorum prorſus defecerint. Confer *P. Cunæum* de Republ. Ebræor. l. 1. c. 10.

XIX. Cæterûm etſi Iſraëlem vel integras decem tribus rediiſſe, in ſcripturis nuſpiam diſertè legamus: dubitandum tamen non eſt, ſigillatim multos ex iſtis omnibus eſſe reverſos, qui nempè diverſis temporibus tribui Judæ ſe aſſociârant. Teſtatur *Joſephus*, lib. IIX. c. 3. A. I. *ad Roboamum confluxiſſe ex totâ Iſraelitarum ditione Sacerdotes & Levitas, & quotquot è reliquâ plebe erant boni ac juſti, patrias ſedes reliquiſſe.* Adde II. Paralip. XI. v. 13. c. XV. v. 9. c. XXX. v. 11. & XXXI. v. 9. ubi complures ſe tribubus Judæ & Benjamin commiſcuiſſe docemur. Neque diffiteri hoc poteſt *R. Abarbenel* fol. 47. col. 3. Maſchmiah Jeſchuah: נכנסו במלכות יהודה מבני שמעון וגם קצת משאר השבטים: *Ingreſſi ſunt in regnum Judæ quidam de tribu Simeonis, & nonnulli de reliquis tribubus.* Atque non hos duntaxat, ſed etiam

alios

alios ex illis, qui pridem abducti fuerant à Salmanaſſere, unà cum tribu Juda rediiſſe, dubitandum non eſt. Sanè cum Cyrus, qui omnibus Judæis patriæ repetendæ dedit facultatem, non tantùm Babyloniis & Aſſyriis, ſed etiam Perſis & Medis imperitaverit, & ita omnes XII. tribus in ejusdem regno tùm degerint, nihil obſtare potuit, quò minùs omnes ad priſtinas ſedes mearent, aut ſaltem liberatio illa ex parte DEI שלמה *perfecta* vocari poſſet. Quod enim complures בעלי ממון התאחזו כל כך בארץ עד שלא רצו לעלות לארץ ישראל *ditiores tàm firmam ſedem fixerant in illis locis, ut propterea nollent adſcendere in terram Iſraëlis*, veluti *R. Abarbenel* præfat. Comment. in libros Regum fatetur de Judæis in Ægypto degentibus, id voluntati DEI populum ſuum liberaturi nihil derogat. Quod nonnulli redierint exindè liquidô conſtat, quod Judæi ex Babyloniâ reduces ſacrificium obtulerint pro δωδεκαφύλῳ Eſdr. VI. v. 17. c. IIX. v. 35. minimè id facturi, ſi jam tum omnes veræ religioni peregrè nuncium remiſiſſent. Confer ad Act. XXVI. v. 7. B. D. *Joh. Tob. Majorem*, hujus Academiæ haud ita pridem Profeſſorem celeberrimum.

XX. Nec ſilentiô prætereundum eſt illud, quod R. *Aben-Eſra* Comment. ad c. X. Zachar. v. 10. ingenuè fatetur; יהודה ויוסף הם באים מאשור אל בית שני *Juda & Joſeph venerunt ex Aſſyriâ ad templum ſecundum.* Ubi voce *Joſeph* ex uſu ſcripturæ intelligit illos, qui erant ex X. tribubus. Vide Pſal. LXXX. v. 2. & LXXXI. v. 6. ad quem locum *R. Kimchi* ait, כל ישראל נקרא בשם יוסף *totus Iſraël vocatur nomine Joſephi.* Dicam quidem hîc ſcribit Comment. ad l. c. *R. Abarbenel R. AbenEſræ* his verbis: הרא״ע בעקשתו כתב יהודה ויוסף הם הבאים מאשור אל בית שני: *R. AbenEſra perversè ſcripſit, Judam & Joſephum ex Aſſyriâ ad templum ſecundum perveniſſe.* Sed minimè eum

erroris

erroris convincere videmus, cùm ſaltim ſuam probat pertinaciam Abarbenel, qui ferre eos non poteſt, qui ejuſmodi dicta de reditu in Palæſtinam aliorſum referunt, quàm ad imaginariam illam, & in cerebello Judæorum natam liberationem, & cujus ſcopus eſt peculiari & hactenus ſæpè adductô libellô oſtendere, שאי אפשר שיפורשו הנבואות על הגאולה רוחנית כדרך הנוצרים ולא על זמן בית שני: *quod fieri nullô modô poſſit, ut vaticinia de redemptione Spirituali explicentur, veluti interpretari ſolent Chriſtiani, vel de tempore templi ſecundi.*

XXI. Id igitur jam nobis datur negotii, ut videamus, ecquid obſtet, quò minus alterutrô modô verba Jeremiæ explicentur. Non deſunt inter Chriſtianos, qui illa de reditu Judæorum ex Aſſyria intelligant. *Caſp. Sanctius* Comment. ad cap. 8. Zach. v. 13. *rediiſſe*, inquit, *non paucos de Iſraël cum duabus tribubus, indicat Jerem. cap. 3. v. 18. ibit domus Juda ad domum Iſraël & venient ſimul de terra aquilonis, ad terram, quam dedi patribus veſtris.* Provocat ad ſimilem locum, Jer. 50. v. 4. *in diebus illis venient filii Iſraël & filii Juda ſimul*, quem *R. David Kimchi* ſic explicat: כשגלו עשרת השבטים מפוזרים כמו שכתוב בדברי חזקיהו ועל אותם בני ישראל אומר שגלו עם יהודה והם יצאו עמהם כשעלו מבבל על ידי כרש מלך פרס: *Quum decem tribus ſunt adductæ, remanſerunt in terra pauci diſperſi, veluti in hiſtoria Hiskiæ & Joſiæ legimus, & de illis Iſraëlitis, qui cum Juda captivi abducti erant, loquitur Propheta, quod cum his ſint redituri, cum Babylone Cyri Regis Perſarum beneficio egreſſi fuerint.* Dicis: ſed alia videtur ratio v. 18. c. 3. Jerem. quippe ubi dicitur hoc futurum בימים ההמה *diebus illis*, Meſſiæ videlicet, de quibus immediatè antecedentia agunt. ℞. Supra §. 3. audivimus, etſi v. 15. & 16. omnes interpretes de Meſſiæ ætate explicent: verſ. tamen 14. nonnullos ita de

Meſſiæ

Meſſiæ diebus interpretari, ut reditus ille ex captivitate, qui congregationem ad Eccleſiam N. T. adumbravit, non penitus excludatur. Et ſecundum hanc interpretationem nihil abſurdi fuerit dicere, Prophetam reſpicere ad exitum מצפון *ex Aquilone*, quam vocem his verbis explicat *R. David Kimchi* ad v. 13. cap. 1. Jer. היא בבל שהיא מזרחית צפונית לארץ ישראל: *Babylon intelligitur, quæ ſita erat reſpectu terræ Iſraelis verſus ortum æſtivum.* Neque huic ſententiæ obſtat pronomen. *Relativa* enim *interdum referunt ea, quæ remotiùs diſtant, licet adſint propria, ad quæ videri poſſint referri*, uti *B. D. Glaſſius* Phil. Sacr. lib. 3. tr. 2. Can. X. loquitur. Malunt tamen *Lyranus*, *Carthuſianus*, *Vatablus*, *Caſtrus*, *Corn. à Lapide* & alii cum *S. Hieronymo* Jeremiam interpretari de redemtione ſpirituali. Sic enim laudatus Pater com. ad l. cit. loquitur: *Hoc propriè in Chriſti adventu completur, quandò de duodecim tribubus evangelio crediderunt relinquentes terram aquilonis duriſſimi frigoris, & à diaboli imperio recedentes tunc receperunt terram repromiſſionis, quam pollicitus fuerat patribus illorum.* Confer eundem Epiſt. 129. de terra repromiſſionis agenten.

CAPUT III.

De Tempore Arcæ fœderis amiſſæ. Quò fuerit delata? An ante Urbis & Templi excidium ſit occultata? Ubi & à quonam id factum perhibeant Judæi? An in templo ſecundo iterum extiterit? An ante diem noviſſimum Judæis convertendis iterum ſit monſtranda, uti doces Fr. Ribera?

§. I.

HActenus Judaicarum detorſionum allatò exemplo vidimus, quàm variis modis ſenſum ſcripturæ Ebræi pervertant, ubi illa Chriſtianorum fidem ſtatuminat. Reliquum eſt, ut quæ porrò de Arca ejusque occultatione tradunt, excutiamus. De ablatione Arcæ *Robertus Scheringhamius*, annot. in Tit. Talmudicum *Joma*, fol. 102. *incertum*, inquit, *eſt, quò Arca fuerit delata, aut ubi delituerit. Talmudiſtæ*

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

tradunt in Babylona cum reliquis ornamentis fuiſſe portatam. Sanè hæc ita aſſeruntur à Talmudiſtis in Gemara ad d. tit. cap. 5. fol. 23. ubi multis de ea diſputant. Nonnemo illorum ablatam fuiſſe probare ſatagit ex Thren. 1. v. 6. *egreſſus eſt filia Zion omnis decor ejus.* Alius ex 2. Paralip. 36. v. 10. *annô vertente miſit Rex NebucadNezar & adduxit eum (Joachimum) in Babyloniam cùm vaſis deſiderabilibus domus Domini.* Quidam urget 2. Reg. 20. v. 17. *Non remanebat quicquam* &c. Sed *R. Juda* ibidem aſſeverat, Arcam cum reliquis vaſis nequaquam abreptam, ſed de induſtria ante templi excidium occultatam fuiſſe. Atque hunc ſequitur *R. Abarbenel*, qui comment. in Dan. pag. 64. col. 1. confidenter ait, ידענו שלא נלקח עם הכלים שלקח מלך בבל *Nos novimus, Arcam cum reliquis vaſis, quæ Rex Babylonis abſtulit, non fuiſſe abductam;* & comment. in 1 Reg. 8. כפי קבלת חז״ל הוא אשר גנזו המלך יאשיהו בחורבן בית קדשינו ותפארתינו והוא העתיד להגלות בביאת משיחינו: *juxta traditionem Dd. noſtrorum l. m. Joſias Rex Arcam abſcondidit tempore deſolationis domus ſanctitatis noſtræ, & decoris noſtri, quæ iterum revelabitur, ubi Meſſias noſter apparuerit.*

II. Nolunt ſanè videri Ebræi, ac ſi ſolâ traditione aſſerto fidem facere velint; provocant enim ad textum ſcripturæ. In *Jalkut*, part. 2. fol. 162. col. 3. hæc verba legimus: מי גנזם יאשיהו המלך. גנזם מה ראה שגנזם מצא כתוב יולך ה׳ אותך ואת מלכך וגו׳ עמד וגנזם שנא׳ ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה *Ecquis illa* (arcam & reliqua vaſa) *abſcondit? JOSIAS. Quamobrem? ſcriptum invenit,* (Deut. 28. 36.) *abducet te & Regem tuum &c. Hinc occultavit, quia dictum eſt,* (2. Paralip. 35. v. 3.) *& dixit ad Levitas erudientes Iſraelem: ponite arcam ſanctitatis in domo, quam ædificavit Salomo.* Eousque hæc ſententia inter Judæos invaluit, ut

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

magnum illum *R. Moſen Maimonidem* quoque dementaverit, qui elogio ſuo, quod docti Chriſtiani ei impertiti ſunt, nequaquam reſpondens, *hic ignoraſſe videtur, quid hoc ſit, non ineptire.* Sic enim Tom. 3. Operis Jad, Hilkot Beth Habechira, cap. 4. §. 1. loquitur בעת שבנה שלמה את הבית
וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה
במטמוניות עמוקות ועקלקלות ויאשיהו המלך צוה
וגנזו במקום שבנה שנ׳ ויאמר ללוים המבינים
לכל ישראל הקדושים לה׳ תנו את ארון הקדש בבית
אשר בנה שלמה בן דוד מלך ישראל אין לכם משא בכתף
עתה עבדו את אלהיכם וכו׳ ונגנז עמו מטה אהרן
והצנצנת ושמן המשחה וכל אלו לא חזרו בבית שני:
Eopſe tempore, quô ædificavit templum Salomo, minimè ignarus, aliquando id deſtructum iri, peculiarem locum extruxit ad abſcondendam arcam infrà in profunda & tortuoſa ſpecu. Poſtmodùm juſſu Joſiæ Arcam in iſtam repoſuerunt, quia dictum eſt (2. Paralip. 35. v. 3.) *& dixit ad Levitas docentes totum Iſraelem; date arcam ſanctitatis in domo, quam ædificavit Salomo, filius Davidis, Rex Iſraelis. Non vobis onus in humero, nunc ſervite Domino Deo veſtro. Et occultârunt cum ea virgam Aaronis & urnam & oleum unctionis, quæ omnia tempore templi ſecundi defecerunt.* Explicationem dicti 2. Paral. 35. allatam *R. Abarbenel*, com in Dan. p. 64. col. 1. confirmat his verbis: הוא פירוש אמתי
כי אם לא כן מה היה צואתו לשום את הארון
בבית אשר בנה שלמה כי כבר היה שם ארבע
מאות שנה: *Hæc explicatio vera eſt & genuina. Si enim res aliter haberet, eccur præcepiſſet, ut arcam ponerent in illam ædem à Salomone ædificatam, ubi jamtùm annis quadringentis fuerat?* Confer eundem Abarbenelem, com. in Hag. 1. p. 277.

III. Cæterùm eâdem facilitate facti hujus rationem potuiſſet invenire *R. Abarbenel*, qua *R. David Kimchi* eam animadvertit. Sic enim hic ad l. cit. loquitur: אולי הוציאו

 מנשה

מנשה משם כאשר שם הפסל בבית האלהים: *Forſan Menaſſeh inde eduxit Arcam, cùm idolum ſculptile in templo Domini locari curavit.* Subdit quidem יש לתמוה היאך לא החזירו שם אחר הכנעו ושב בתשובה והסיר הסמל מבית השם: *Mirum eſt, eum, poſtquam pœnitentiam egit & idolum removit, Arcam non in ſuum locum reſtituiſſe.* Sed etſi certam intermiſſæ reſtitutionis cauſam reddere nequit Judæus: minimè tamen propterea aliquid fingere, & clara verba ſcripturæ ad ſua commenta torquere fas eſt, veluti hîc *R. Abarbenel* facit. Longè ipſum candore & veritatis ſtudio ſuperare videtur, Talmudiſtis alioquin addictiſſimus, *R. Salomo*, qui comment. ad 2. Paralip. 35. v. 5. ſic ſcribit: לפי פשוטו שהעבירו מנשה ואמון את הארון וישימו תחתיו פסילים כדמוכח לעיל במנשה וישם פסל הסמל וגו׳ לפיכך צוה יאשיהו להושיבו וליתן הארון במקומו אשר בנה שלמה ורבותינו אמרו שאמר ללוים לגנוז שם: *Juxta ſenſum ſimplicem & literalem dicendum eſt, Menaſſen & Ammonem loco moviſſe arcam, & ſubſtituiſſe idola, ut ſupra de Menaſſeh oſtendimus* (2. Paralip. 33. v. 7.) *& poſuit idolum ſculptile. &c. Propterea mandavit Joſias, ut Arcam in ſuum locum transferrent, quem ei fabricandum curaverat Salomo. Rabbini verò noſtri dixerunt, quod hæc ideò ad Levitas dixerit, ut arcam abſconderent.*

IV. Dixerunt hoc Rabbini nugis ſuis abblandientes, quos textus ipſe ſatis refellit. Neque enim de domuncula תחת הקרקע hoc eſt, *ſubterranea*, & in profunda & tortuoſa ſpecu confecta loquitur, ſed adyto vel receptaculo in ſancto ſanctorum, quod arcæ ibi locandæ, non occultandæ fieri curavit Salomo, uti pateſcit ex 1. Reg 8. v. 6. *Et duxerunt Sacerdotes arcum fœderis Domini ad locum ſuum* אל דביר הבית *in adytum domus, in ſanctum ſanctorum ſub alas Cherubim.* Voce enim דביר notatur בית הפנימי *interior domus*, ſive, ut Chal-

dæus

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

dæus interpres, 1. Reg. 6. v. 19, reddit, בית כפורי *domus expiationum*, quod die expiationis Pontifex eam ingrederetur, cui opponitur הבית החיצון שנקרא היכל *exterior domus, quæ templum vocari ſolet*, uti *R. Kimchi* docet. lib. Radicum.

V. Ex his ſatis abundè conſtat, quantopere ineptiant Judæi, commentum de arca abſcondita ex ſacris literis probaturi, qui ſententiam ſuam haud parùm ſuſpectam faciunt, dum modò Regi *Joſiæ* id tribuunt, modò Jeremiæ *Prophetæ*. Sic enim *Gorionides* lib. 1. cap 3 pag, 12. edit Cracovienſis fabulatur:
ותהי על המזבח האש תמיד עד הגולה השנית והארון
איננו כי לקחו ירמיהו הנביא עליו השלום עם כל
היריעות אשר עשה משה עבד השם במדבר ויעלה
הר נכו וימצא שם מערה ויתנם בתוכה והכהנים
אשר היו בימים ההם בימי ירמיהו רדפו אחריו לראות
מה יעשה בארון וביריעות למען הכיר את המקום
ויבט ירמיהו הנביא אחריו וירא אותם ויקצוף וישבע
לאמר חי השם כי לא יודע המקום לאחר מהם עד
בא אליהו עבד השם בימים האחרונים הוא ישיב את
חארון אל מקומו אל קדש הקדשים אל תחת כנפי הכרובים:
Et fuit ſuper altari ignis ſubinde usq; ad alteram captivitatem: ſed Arca non erat ibi, quippe quam Jeremias Propheta, ſuper quem ſit pax, cum omnibus tentoriis, quæ fecerat Moſes in deſerto, in montem Nebo tulerat. Ibi inventa eſt ſpelunca, in quam abdidit arcam. Cùm v. Sacerdotes id temporis viventes Jeremiam ſequerentur, ut viderent, quid arca & tentoriis eſſet futurum, & locum obſervarent; Jeremias reſpexit, iisq; viſis, ſuccenſuit & juravit dicendo: vivit Dominus, non innoteſcet hic locus ulli illorum, donec veniat Elias ſervus Domini, diebus poſterioribus. Ille Arcam in locum ſuum in ſanctum ſanctorum ſub alis Cherubim referet.

VI. His, quæ *Gorionides* narravit, conſentanea traduntur ab autore 2. lib. Maccab. c. 2. v. 5. ſeqq. qui aſſeverat, Jere-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

miam dixiſſe, tantiſper *locum illum, ubi recondita fuerit arca, incognitum fore, donec populum ſuum ſit Deus congregaturus*, quæ ſanè eandem fabulam ſapiunt Judaicam, neque obſcurè arguunt, librum non eſſe θεόπνευστον, quippe qui ejusmodi quid affirmat, cui eventus repugnat, cum Arcam fœderis inventam fuiſſe poſt reditum ex Babylonia, probari nequeat, etiamſi ſatis probabiliter id dici poſſe, cum Melch. *Cano*, lib. 2. de L. T. c. 11. & *Ribera* in Hag. 1. arbitretur *Torniellus*, Annal. ad. an. 3610. Fruſtrà etiam eſt *Bellarminus*, dum lib. 1. de V. D. cap. 15. ait, *Jeremiam non locutum fuiſſe de illa congregatione, quæ fuit tempore Cyri, ſed vel de tempore noviſſimo, quod proximè diem judicii præcedat, ut vult Epiphanius in Vita Jer. vel myſticè intelligendum eſſe, arcam apparituram, id eſt Chriſtum in carne venturum in nova populi congregatione.* Myſticam ſignificationem intendiſſe autorem libri, prorſus non ſit probabile, & facilè oſtenditur ex verbis illius, eum itidem ſententiam foviſſe Judaicam.

VII. Longè rectiùs ſentire videntur illi, qui ſtatuunt, Arcam undiquaque aurô obductam à Chaldæis fuiſſe direptam, id quod Judæi lib. 4. Eſr. cap. 10. verſ. 22. fatentur. Et cum etiam alia vaſa Eſr. 1. reſtituta leguntur à Cyro, Arcam tamen minimè illorum numerô fuiſſe comprehenſam, Judæi magno conſenſu affirmant. In *Miſchna Maſſechet Joma* cap. 5. §. 2. hæc legimus: משניטל הארון אבן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושתיה היתה נקראת גבוהה מן הארץ שלש אצבעות ועליה היה נותן: *Ex quo abducta eſt arca, lapis ibi erat à diebus priorũ Prophetarum & lapis fundationis fuit vocatus, altus è terra tribus digitis, & ſuper ipſum locabat thuribulum.* Et cum l. cit. §. 1. introitum Pontificis deſcribentes in ſanctum ſanctorum, dixiſſent, eum facie in meridiem verſâ ſiniſtrorſum iviſſe prope velum עד שהוא מגיע לארון *donec ad Arcam veniſſet*,

R. Oba-

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

R. Obadias de Bartenora, comment in Miſchnam fol. 124. col. 3. id ita intelligendum eſſe docet, ut veniſſe dicatur Pontifex למקום ארון ולא לארון ממש דבבית שני לא היה שם ארון: *ad locum arcæ, non ſimpliciter ad arcam, quia in templo ſecundo arca deficiebat.*

VIII. Nec parum roboris ſententia hæc de arca amiſſa accipere inde videtur, quod *Joſephus* lib. 7. cap. 24. ἁλώσεως, ubi triumphum Romani Imperatoris & ſpolia Judaica recenſet, mentionem facit *Menſæ aureæ, Candelabri & Legis* Judæorum, *Arcæ* non item. *Auguſtinus* quidem *Torniellus* ad annum M. 1885. contendit, omninò Arcam in triumphum Titi ductam fuiſſe, ſervarique imaginem hujus Romæ. Sed negant hoc ipſum *Abulenſis*, q. 4. in c. 25. Exodi, & *Fr. Ribera*, lib. 2. cap. de Templo. *Quæ*, inquiens, *in arcu Titi ſculpta eſt, non arca eſt, ſed menſa illa aurea, cujus mentionem fecit Joſephus, ubi etiam candelabrum cernitur.*

IX. Neque illa, quæ interpres quidam Scripturæ celeberrimus urget ad probandum, Arcam in templo extitiſſe, pertinaci ſatisfaciunt adverſario. 1. *De nova*, inquit, *aſpiciantur verba Zachariæ Prophetæ, c. 8. & ſeqq. usq; ad 22. hæc: Sic dicit Jehova exercituum, & confortentur manus veſtræ, qui auditis in diebus iſtis verba hæc ex ore ipſorum Prophetarum, qui locuti ſunt in die, quâ fundata eſt domus Jehovæ exercituum, ut templum ipſi ædificaretur. Sic dicit Jehova: adhuc venient populi & habitatores urbium magnarum, ibuntq; habitatores unius ad alteram atq; dicent: Eamus eundo, ut deprecemur faciem Jehovæ. Ecce, Lector, mentionem facit* FACIEI JEHOVÆ. *Facies utiq; Jehovæ eſt arca propitiatorii, ubi Deus ſedebat inter duos Cherubim Pſal. 99. v. 1. & ibi volebat audientes certa ſingulari ratione exaudire. 1. Reg. 8. v. 30. Hinc illud Eſai. 1. v. 11. Ut quid mihi multitudo victimarum veſtrarum, dicit Jehova, ſatur ſum, cum veniretis ante conſpectum meum, vel, uti conſpicereminì coram me. Utiq; ubi eſt templum Jehovæ & Arca cumprimis*

cum

cum Cherubinis, ibi eſt facies Jehovæ. Si quis has loquendi phraſes comparare non gravatus fuerit cum phraſi Zach. 8. v. 20. is fatebitur, Arcam in ſecundo templo deeſſe non potuiſſe. Sed quod pace magni viri dixerim, τὸ *Facies Jehovæ* arcam ibi denotare, collatis quamlibet locis adductis, neque ex phraſi apparet, nec quisquam facilè id fatebitur, niſi qui contextum non ritè perpenderit. *Deprecari faciem Domini*, idem ibi eſt, ac ipſum Dominum deprecari: id quod olim tàm *oratione*, quàm *ſacrificiis* fieri ſolebat, etiam citra reſpectum ad Arcam. Confer. 1. Sam. 13. v. 12. 1. Reg. 13. v. 6. Pſ. 45. v. 13. &c. Pergit autor laudatus: *In paſſione aulæum diſtinguens ſancta à ſanctis ſanctorum rumpitur, vel ſcinditur in duo (2. Paral. 3. v. 14.) Math. 27. v. 51. id quod omne vanum eſſet, niſi habuiſſent in ſancto ſanctorum Arcam.* Ecquid vero ſciſſioni aulæi cum Arca fœderis? Potuit utique deficiente quamlibet Arcâ, aulæum ſcindi, quippe ab illa planè diſtinctum. Atque ita nihildum allatum fuit, quô evidenter probari queat, in templo ſecundo Arcam quoque fœderis fuiſſe.

X. *A. Torniello*, Annal. ſac. ad an. M. 3610. probabile videtur, Arcam eôdem tempore fuiſſe inventam, quô ignis ſacer 2. Mac. 1. v. 19. &c. Cœterum ſic figmentum figmentô cumulatur. *Fr. Ribera* prope conſummationem ſeculi Judæis manifeſtandam Arcam perhibet, com. in Hag. 1. p. 604. Sed explodit hanc ſententiam laudatus Annalium conditor, *quorſum*, inquiens, *obſecro, Arcæ fœderis revelatio in fine mundi, aut novæ legis temporibus, quando conſtat, cunctas V. T. figuras eſſe impletas penitusq́ antiquatas*? Rectè igitur factum à Lyrano, qui cum effatum Jer. c. 2. v. 16. cum autore lib. Mac. conciliare nequiret, reſpondit: dictum librum à multis apocryphum reputari, adeoque minimè ἀξιόπιςον eſſe. Quod ſi Pontificiis hodiernis idem aſſerere liceret, ad tàm ridiculas & Judaicis figmentis affines opiniones minimè delaberentur.

F I N I S.

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082

Early European Books, Copyright © 2012 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of The Royal Library, Copenhagen.
1,-141 4° 1082